

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ЕТНОЛОГІЇ І АРХЕОЛОГІЇ

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

З КУРСУ

«Етнографія»

(для підготовки фахівців напряму підготовки 6.020302 «Історія»
заочної форми навчання)

Івано-Франківськ
2014

УДК 39

ББК 63.5

Дрогобицька О. Навчально-методичні вказівки з курсу «Етнографія» (для підготовки фахівців напряму підготовки 6.020302 «Історія» заочної форми навчання). – Івано-Франківськ, 2014. – 100 с.

Рецензенти:

М.І.Паньків, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Н.М.Винник, кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, політології та юридичної логіки Львівського державного університету внутрішніх справ

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Інституту історії, політології і міжнародних відносин
Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
протокол № 5 від 6 березня 2014 р.*

©О.Я.Дрогобицька, 2014

© Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	5
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
АНОТАЦІЯ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	10
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	13
СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	18
ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ.....	63
ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	64
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «ЕТНОГРАФІЯ».....	65
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	69
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ КУРСУ.....	87

ВСТУП

Курс «Етнографія» входить до комплексу нормативних дисциплін, передбачених навчальним планом для напряму підготовки «Історія». Він покликаний ознайомити студентів із сучасною етнічною картою світу, особливостями матеріальної та духовної культури різних етносів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Етнографія» є:

- подати студентам системні, комплексні знання з проблем етнографії народів світу, методики проведення етнографічних досліджень;
- розвинути навички збору та фіксації матеріалів етнографічного дослідження;
- ознайомити студентів з етнічною історією народів Європи, Австралії, Океанії, Африки, Америки та Азії;
- сприяти вихованню у студентів етнічної толерантності, поваги до власних традицій і звичаїв, а також до представників інших етносів.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- предмет, завдання і джерела курсу, понятійний апарат етнографії;
- етапи становлення етнографії як самостійної галузі знань;
- базові методи етнологічних досліджень;
- основні проблеми сучасної етнологічної науки;
- методи і прийоми збору етнографічних матеріалів;
- сучасну класифікацію народів світу за антропологічними, лінгвістичними, географічними, релігійними, господарсько-культурними ознаками;
- особливості матеріальної і духовної культури народів світу.

ВМІТИ

- застосовувати здобуті знання на практиці у подальшому навчально-виховному процесі;
- володіти методологією етнологічних досліджень;
- картографувати різні явища матеріальної і духовної культури етносів;
- оперувати основними поняттями етнології;
- працювати з джерелами та спеціальною етнографічною літературою;
- порівнювати побут українців з представниками інших етносів;
- виділяти особливості того чи іншого етносу і здійснювати їх компаративний аналіз.

Програма курсу «Етнографія» передбачає проведення лекційних і семінарських занять. Окремий блок питань, необхідних для засвоєння студентом, вноситься на самостійне опрацювання. Основними формами контролю самостійної роботи є: письмові та усні опитування студентів, проведення контрольних робіт, написання рефератів.

Курс «Етнографія» розроблено із врахуванням новітніх досліджень звичаїв і традицій народів світу. Оволодіння теоретичними основами курсу має неабияке значення для підготовки сучасного висококваліфікованого вчителя національної школи.

Даний методичний посібник включає:

- критерії оцінювання знань студентів;
- основні теми лекційних та практичних занять;
- питання, які виносяться на самостійне опрацювання;
- теми рефератів, рекомендованих для написання;
- програмові вимоги до навчального курсу;
- список рекомендованої літератури;
- перелік основних понять і термінів, необхідних для засвоєння предмету.

Система **оцінювання знань студентів** передбачає поточний контроль знань, контрольну роботу, самостійну роботу та реферат.

Основні теми лекційних і практичних занять для студентів складені в тій кількості, яка передбачена навантаженням з даного курсу. Під час лекційних занять студентам подається базовий теоретичний матеріал з курсу «Етнографія». Практичні заняття можуть проходити у формі колоквиуму, диспутів, доповідей із повідомленням.

Програмові вимоги містять перелік найосновніших тем, які розкриваються у ході лекційних і практичних занять, або ж виконуються в якості самостійної роботи (реферати, виступи, короткі повідомлення тощо).

Список рекомендованої літератури включає обов'язковий перелік, а також додаткову літературу, інтернет-ресурси, ознайомлення з якими дозволить краще засвоїти матеріал курсу.

Перелік основних термінів допомагає студентам оволодіти понятійно-категоріальним апаратом курсу.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Семестровий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі екзамену. Підсумкова оцінка (максимум 100 балів) визначається як сума оцінок за поточний контроль знань та результатів складання екзамену. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, знання джерельного та історіографічного матеріалу, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, написання реферату, контрольної та самостійної робіт.

Написання контрольної роботи є необхідною умовою для виставлення підсумкової оцінки студенту. Якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт з даної навчальної дисципліни.

Контрольна робота включає 2 теоретичні питання (оцінюється по 5 балів кожне) і 15 тестових (по 1 балу за кожне питання).

Самостійна робота включає 20 тестових завдань і оцінюється за принципом: $20/2=10$ балів.

На семінарське заняття студент повинен принести готовий **реферат**, який оцінюється у 10 балів.

Написання **реферату**, який є різновидом самостійної роботи студента, передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу.

Реферат повинен містити усі необхідні структурні складові: вступ із коротким викладом джерел та історіографії проблеми, стану її наукової розробки, об'єкту і предмету дослідження, мети і завдань, які ставить перед собою автор; основну частину (виклад та аналіз теоретичного матеріалу із теми дослідження); висновки; список використаних джерел та літератури (не менше 10 позицій).

Технічні вимоги до реферату: шрифт Times New Roman 14, інтервал 1,5, обсяг – 10 сторінок. Бібліографія подається наприкінці реферату в алфавітному порядку під заголовком: «Джерела та література». Посилання у тексті зазначаються в квадратних дужках, перша цифра – порядок джерела посилання в списку «Джерел та літератури», друга цифра – номер сторінки (зразок: [12, с. 35]). Не зараховуються реферати, які є плагіатом, або передруком з мережі Інтернет.

При виставленні оцінки за реферат окремо оцінюється дотримання студентом усіх вимог щодо написання такого виду робіт, уміння опрацьовувати джерела та літературу, правильно оформляти бібліографічний апарат (5 балів), виголошувати наукову доповідь із запропонованої теми, робити аналітичні висновки і узагальнення, давати змістовні і вичерпні відповіді на запитання викладача (5 балів).

На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:
«5» балів – знання студента відмінні.

Студент глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з етнографії народів світу, використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Вміє порівняти, співставити різні явища і процеси, дати вичерпний аналіз проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дисципліни, добре орієнтується у картографічних матеріалах.

«4» бали – знання студента добрі.

Студент володіє теоретичними знаннями, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.

«3» бали – знання студента задовільні.

Студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, робить помилки при

роботі з картою, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки.

«2» бали – знання студента незадовільні.

Студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, він допускає грубі помилки, даючи аналіз ситуації, яка вивчається, не орієнтується у хронології і не оперує термінологічним словником.

Розподіл балів з дисципліни «Етнографія»

Модуль 1			Мо- дуль 2	Екза- мен	Сума
Навчальна (аудиторна) робота			ІНДЗ (рефе- рат)		
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			
Поточне оцінювання	Самостійна робота	Контрольна робота			
5	10	25	10	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання та ECTS		
університетська	національна	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно	FX
1-25		

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОГРАФІЯ»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усьо-го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Народи Австралії, Океанії і Азії						
Тема 1. Предмет і завдання курсу	8	-	-	-	-	8
Тема 2. Народи Австралії і Океанії	10	2	-	-	-	8
Тема 3. Народи Східної і Центральної Азії	6	-	-	-	-	6
Тема 4. Народи Південно-Східної Азії	6	2	-	-	-	4
Тема 5. Народи Південної Азії	6	-	-	-	-	6
Тема 6. Народи Західної Азії	6	-	-	-	-	6
Тема 7. Народи Кавказу	6	-	2	-	-	4
Тема 8. Народи Сибіру і Далекого Сходу	8	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	56	4	2	-	-	50
Змістовий модуль 2. Народи Африки, Америки та Європи						
Тема 9. Народи Африки	14	2	-	-	-	12
Тема 10. Народи Америки. Загальна характеристика.	6	2	-	-	-	4
Тема 11. Землеробські народи Америки	4	-	-	-	-	4
Тема 12. Народи Європи. Романська група	4	-	-	-	-	4
Тема 13. Германська і кельтська група етносів	4	-	-	-	-	4

Тема 14. Неслов'янські народи Східної Європи	4	-	-	-	-	4
Тема 15. Східнослов'янські народи	8	-	2	-	-	6
Тема 16. Західні і південні слов'яни	8	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	52	4	2	-	-	46
Модуль 2						
ІНДЗ (Реферат)	-	-	-	-	-	-
Разом годин	108	8	4	-	-	96

АНОТАЦІЯ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Лекція 1 НАРОДИ АВСТРАЛІЇ І ОКЕАНІЇ (2 год.)

Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Наслідки європейського проникнення в Австралію та Океанію. Микола Миклуха-Маклай – один із відомих дослідників Океанії.

Політична карта Океанії до середини ХХ ст. та вплив на неї п'яти найбільших метрополій: Австралії, Франції, Великобританії, Нової Зеландії і США.

Корінне населення Меланезії – меланезійці і папуаси. Антропологічна та лінгвістична характеристики. Житло, одяг та харчування меланезійців. Особливості сімейної організації. Авункулат.

Версії про прабатьківщину полінезійців. Житло, одяг та харчування полінезійців. Татуювання. Соціальна організація. Громадські будинки. Феномен острова Пасхи.

Побут та традиційні заняття населення Мікронезії. Розвинута система чоловічих і жіночих союзів.

Поділ території Австралії і о. Тасманія на аборигеноавстралійську та англоавстралійську історико-етнографічні області. Побут австралійських аборигенів. Наслідки європейського проникнення на о. Тасманія.

Лекція 2 НАРОДИ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ (2 год.)

Господарські заняття, житло, одяг, їжа населення Бірми (М'ямни). Найбільш багаточисельні етноси: бірманці (самоназва м'ямна), мони, карени, шани, качини, кая, араканці, інта. Етнокультурні особливості племені падаун.

Орне землеробство – основне заняття сільського населення Південно-Східної Азії. Рибальство. Розвиток ремесел: ткацтво, художня обробка дерева. Особливості шлюбно-сімейних відносин. Традиції спадкування.

Побут населення В'єтнаму: господарські заняття, житло, одяг, їжа. Традиційне заняття – орне поливне землеробство. Стиль селянського житла. «Тропічний модерн» в архітектурі міст В'єтнаму. Рослинна їжа (рис, кукурудза, бобові).

Філіппіни: господарські заняття, житло, одяг, їжа. Етнокультурне розмаїття (тагали, ілоки, биколи, «мисливці за головами» – бонтоки). Поділ філіппінців на рівнинних, прибережних і мусульманізованих. Іспанські впливи в одязі, архітектурі та духовній культурі. Китайські, малайські та іспанські традиції у харчуванні філіппінців. Традиційні ремесла (чеканка по металу, різьба по дереву, вишивка бісером), побутові та обрядові танці. Святково-обрядова культура.

Лекція 3

НАРОДИ АФРИКИ

(2 год.)

Антропологічний, етнолінгвістичний та етнорелігійний склад населення Африки. Етнічна історія. Північна Африка (країни Магрибу – Лівія, Туніс, Алжир і Марокко) і Єгипет. Культура арабських країн – поєднання давньоєгипетської, ісламської і середземноморської цивілізацій. Найбільш яскраві представники єгиптян – селяни феллахи. Побут та соціальна організація туарегів.

Народи Північно-Східної Африки. Житло, їжа та одяг населення Ефіопії та Еритреї.

Народи Західної Африки чи Західної Тропічної Африки. Найбільші народи манде, йоруба і хауса. Одяг і житло західних африканців. Таємні чоловічі союзи.

Центральна тропічна Африка – басейн річки Конго. Народи банту. Представники негрильської раси – негриллі, або пігмеї.

Південна Африка і Мадагаскар. Культура і побут африканерів. Європеоїдне населення Південної Африки – французи, англійці, німці.

Лекція 4

КОРІННІ НАРОДИ АМЕРИКИ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

(2 год.)

Фізико-географічні умови та природна характеристика регіону. Етногенез та етнічна історія корінних народів Америки. Антропологічна і лінгвістична характеристики.

Класифікація корінного населення Америки: 1) арктичні мисливці і рибалки (ескімоси Аляски, Канади і Гренландії); 2) племена північних лісових мисливців (мисливці на оленя карібу, племена оджибвеїв, наскапів); 3) племена збирачів і мисливців Каліфорнії; 4) мисливські племена степових районів Америки (сіу, шаєни, команчі); 5) індіанці Північно-Західного побережжя Америки (алеути, хайда, вакаші); 6) землероби східних і південно-східних областей Північної Америки (делавари, могікани, ірокези); 7) племена південно-західних штатів Північної Америки з різними типами господарства (піма, зунії, навахо, апачі, пуебло); 8) народи високих культур Центральної Америки (ацтеки, майя, інки); 9) землеробські та мисливські племена басейнів Оріноко і Амазонки; 10) вогнеземельці Південної Америки (оні, алакалуфі, якани).

Господарсько-культурні типи корінного населення Америки. Житло, одяг та харчування індіанців. Система традиційних вірувань та релігійних уявлень. Роль коня у повсякденному житті мисливців прерій. Племінна організація. Розширена сім'я. Чоловічі союзи.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Народи Кавказу (2 год.)

1. Етногенез і етнічна історія народів Кавказу. Антропологічний склад і мовна характеристика.
2. Господарство населення Кавказу.
3. Матеріальна і духовна культура грузинів.
4. Матеріальна і духовна культура вірмен.
5. Матеріальна і духовна культура народів Північного Кавказу.
6. Матеріальна і духовна культура азербайджанців.

Терміни і поняття: арба, аул, бешмет, бурка, кибитка, черкеска.

Методичні вказівки: студентам слід взяти до уваги, що гірська система Головного кавказького хребта ділить Кавказ на дві частини: Північний Кавказ і Закавказзя. Найчисельнішими етносами Північного Кавказу є чеченці, аварці, лезгини, кабардинці, черкеси, адигейці, осетини. Переважна більшість етносів належать до кавказького антропологічного типу індосередземноморської підраси великої європеїдної раси. З місцевих етносів тільки осетини сповідують християнство, а всі інші – є мусульманами.

Закавказзя охоплює територію південніше Головного Кавказького хребта і включає Грузію, Вірменію та Азербайджан. Найдавнішими заняттями населення цього регіону є землеробство, скотарство, садівництво і виноградарство.

Література:

<http://www.randevu-zip.narod.ru/caucase/caucase.htm> – сайт «Народи і мови Кавказу»

<http://fca.narod.ru> – інформаційний сайт «Кавказ»

<http://04.com.ua/kavkaz.html> – етнографія народів Кавказу

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42075>

Лавров Л. Этнография Кавказа (по полевым материалам 1924-1978 гг.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.torrentino.com/torrents/473713>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Гадло А. Этнография народов Средней Азии и Закавказья: традиционная культура: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 1998. – 96 с. Режим доступа: http://www.ethnos.nw.ru/doc/gadlo01/gadlo01_ann.htm/

Дьяконов И. Предыстория армянского народа [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://historylib.org/historybooks/Olga-Dashevskaya_Pozdnie-skify-v-Krymu

Албогачиева М. Кровная месть в современной Ингушетии // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 6. – С. 133 – 140.

Археология, этнография и краеведение Северного Кавказа // Материалы 18-й межрегиональной научно-практической конференции. – Армавир, 2011. – 116 с. Режим доступа: <http://window.edu.ru/resource/500/77500/files/aekck-2011.pdf>

Берсанова Л. К изучению традиционной системы питания чеченцев и ингушей в XIX – XX вв. // Вестник Московского университета. История. – 2010. – № 5. – С. 59 – 71.

Доде З. Платок и хиджаб. Папаха и чалма. О национальных и конфессиональных традициях в костюме народов Северного Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 4. – С. 129 – 153.

Магомедсалихов Х. Маслаат – самобытная форма разрешения конфликтов: [третейский суд у отдельных народов Северного Кавказа] // Вопросы истории. – 2008. – № 6. – С. 137 – 142.

Махмудова З. Урбанистический универсализм и этнические традиции в женском костюме народов Дагестана (вторая половина XX – начало XXI в.) // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 1. – С. 153 – 171.

Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.

Петрова Н. Гончарное производство жителей села Балхар в Дагестане // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2011. – № 4. – С. 130 – 135.

Путкарадзе Т. Этноязыковая ситуация в полиэтнических регионах Грузии (Квемо Картли) // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 2. – С. 128 – 130.

Самарина Л. Гендерный диморфизм в цветовой терминологии народов Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 1. – С. 67 – 83.

Топчишвили Р. Какую территорию охватывает Кавказ? // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 5. – С. 61 – 66.

Семінарське заняття № 2

Східнослов'янські народи (2 год.)

1. Антропологічна та лінгвістична характеристика росіян.
2. Поселення, двір, житло у росіян.
3. Особливості національного вбрання та харчування росіян.
4. Антропологічна та лінгвістична характеристика білорусів.
5. Поселення, двір, житло у білорусів.
6. Особливості національного вбрання та харчування білорусів.

Методичні рекомендації: даючи антропологічну характеристику росіян, потрібно врахувати, що розтягненість етнічної території, асиміляційні процеси та тісні міжетнічні контакти позначилися на расових ознаках представників цього ознаку.

Розглядаючи матеріальну культуру росіян та білорусів необхідно звернути особливу увагу на спільні та відмінні риси у системі харчування, особливостях зведення житла та його внутрішніх інтер'єрів, національному одязі. Також слід взяти до уваги регіональний чинник, адже, наприклад, незважаючи на етнографічну однорідність білорусів, серед них виділяються етнографічні групи поліщуків, пінчуків і брещуків. Стосовно росіян, то тут також позначився регіональний чинник. Наприклад, у жіночому одязі росіян виділяють північноросійський та південноросійський комплекси з численними варіантами.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42075>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»

Народы Сибири / Под ред. М.Г.Левина, Л.П.Потапова. – М.-Л., 1956. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Історія, культура, фольклор та етнографія слов'янських народів. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

Белявіна В. Костюм міського населення Білорусі другої половини ХІХ – початку ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 85 – 91.

Білоруська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №6.

Мілюченков С. Етнокультурні стереотипи та поняттєві маркери адаптації традиційних житлових і підсобних будівель в екосистемі білорусів і сусідніх народів // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 27 – 34.

Новгородський Т. Страви рослинного походження (зернові й картопля) в структурі харчування білоруського етносу ХІХ – початку ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 60 – 66.

Російська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2010. – №2.

СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ для студентів напряму підготовки «Історія» заочної форми навчання

Самостійна робота студента (СРС) – невід'ємна частина навчальної роботи студента з вивчення дисциплін і курсів, встановлених затвердженим навчальним планом. Вона є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять. На самостійне вивчення студентів виносяться цілі теми і розділи дисципліни, що не розглядаються на аудиторних заняттях.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Етнографія» становить для заочної форми навчання – **11% : 89%**.

Мета виконання самостійної роботи з дисципліни «Етнографія»: організація пізнавальної діяльності студентів, спрямованої на розширення, удосконалення і закріплення знань, отриманих в ході аудиторних занять.

Види самостійної роботи, які практикуються при вивченні дисципліни «Етнографія»:

- Самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за літературою, яку пропонує викладач;
- підготовка до практичних занять і виконання позааудиторних завдань;
- використання комп'ютерної техніки для пошуку нової інформації;
- написання реферату;
- аналіз документальних фільмів з етнографії народів світу.

Контроль самостійної роботи і оцінка її результатів організовується як єдність двох форм: самоконтроль і самооцінка студента; контроль і оцінка з боку викладачів.

Оцінки (бали), одержані студентами за виконання різних видів самостійної роботи, виставляються викладачем у журнал обліку поточної успішності студентів.

Структура самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Народи Австралії, Океанії і Азії		
1	Предмет і завдання курсу. Класифікації етнічних спільнот	8
2	Народи Австралії і Океанії	8
3	Народи Східної і Центральної Азії	6
4	Народи Південно-Східної Азії	4
5	Народи Південної Азії	6
6	Народи Західної Азії	6
7	Народи Кавказу	4
8	Народи Сибіру і Далекого Сходу.	8
Змістовий модуль 2. Народи Африки, Америки та Європи		
9	Народи Африки	12
10	Народи Америки	4
11	Землеробські народи Америки	4
12	Народи Західної Європи. Романська група індоєвропейської сім'ї	4
13	Германська і кельтська група індоєвропейців	4
14	Неслов'янські народи Східної Європи	4
15	Східнослов'янські народи	6
16	Західні і південні слов'яни	8
	Разом	96

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовий модуль 1. Народи Австралії, Океанії і Азії

Тема 1. Предмет і завдання курсу. Класифікації етнічних спільнот (8 год.)

1. Предмет, завдання і джерела курсу «Етнографія».
2. Етнічна культура як предмет етнографічного дослідження.
3. Методи дослідження.
4. Зв'язок етнографії з іншими науками. Основні поняття етнографії.
5. Історія становлення етнографії як науки про етноси.
6. Принципи і критерії класифікацій народів світу.
7. Географічна класифікація.
8. Лінгвістична (мовна) класифікація.
9. Господарсько-культурна класифікація.
10. Етноконфесійна (релігійна) класифікація.
11. Антропологічна класифікація.

Методичні вказівки: Розглядаючи дану тему, необхідно основну увагу звернути на методи дослідження, серед яких чільне місце займають польові методи, особливо спостереження, опитування, метод емпатії тощо. У цьому ракурсі корисно скористатися працею М.Глушка «Методика польового етнографічного дослідження» та Г. Громова «Методика этнографических экспедиций».

Аналізуючи історію становлення етнографії як науки про етноси, варто зосередитися на накопиченні етнографічних знань в античні часи (Геродот, Демокрит, Гомер, Гай Юлій Цезар), у середньовіччі, Новий час та епоху Просвітництва (М.Монтень, Ш.–Л. Монтеск'є, К.Гельвецій). Також потрібно з'ясувати, коли вперше почав вживатися термін «етнографія».

Характеризуючи принципи і критерії класифікації народів світу, слід звернутися до спеціалізованої літератури. Наприклад, антропологічну класифікацію доцільно висвітлювати на основі підручників С.Сегеди.

Для кращого закріплення матеріалу рекомендується переглянути документальні фільми «Барака» та «Сансара».

Терміни і поняття: антропогенез, антропологія, господарсько-культурний тип, етнографія, етнос, емпатія, історико-етнографічна область, раса.

Література:

Документальний фільм «Барака». Режим доступу: <http://filmix.net/4926-baraka-baraka-1992.html>

Документальний фільм «Сансара». Режим доступу: <http://onlinekino.com/1125-samsara-samsara-.html>

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступу: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. – Львів, 2008. – 288 с.

Громов Г. Методика этнографических экспедиций. – Москва: Изд-во Московского университета, 1966. Режим доступу: http://www.ethnos.nw.ru/doc/gromov01/html/grm01_cont.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

<http://antropogenez.ru> – сайт з вивчення проблем антропогенезу

- Арутюнов С. Карта культуры питания народов мира // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 7 – 16.
- Вовк Ф. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995.
- Дяченко В. Антропологический состав современных славянских народов. – М., 1964.
- Павлюк С. Словник основних понять і термінів з теорії етнології. / НАНУ. Ін-т народознавства. – Львів: Афіша, 2008. – 256 с.
- Сегеда С. Антропологія. – К., Либідь, 2001.
- Сегеда С. Основи антропології: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1995.
- Чебоксаров Н., Чебоксарова И. Народы, расы, культуры. – М., 1971.
- Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.
- Численность и расселение народов мира / Под ред. С.И.Брука. – М., 1962. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009

Тема 2. Народи Австралії і Океанії

(8 год.)

1. Проблеми етногенезу народів Австралії та Океанії. Історія географічних відкриттів території Австралії та Океанії.
2. Народи Меланезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
3. Народи Мікронезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
4. Народи Полінезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
5. Господарські типи населення Океанії.
6. Матеріальна і духовна культура населення Австралії.
7. Релігійні уявлення народів Австралії і Океанії у дослідженні Л.Леві-Брюля «Первісне мислення».

Методичні вказівки: Варто взяти до уваги наступний поділ народів Австралії і Океанії: 1) народи Меланезії (Нова Гвінея, архіпелаг Бісмарка, острови Д'Антракасто, архіпелаг Луїзіада, Соломонові Острови, острови Санта-Крус, Нові Гебриди (державна Вануату), острови Нової Каледонії, Фіджі та ін.); 2) народи Полінезії (Гавайські острови, острови Самоа, Тонга, острови французької Полінезії, острови Кука, острів Пасхи та ін.); 3) народи Мікронезії (Маріанські і Маршаллові острови, а також острови Кірібаті і Каролінські острови).

Доволі цікавими є етнокультурні особливості сучасної Нової Зеландії та побут маорі зокрема.

Аналіз побуту населення Австралії і Океанії передбачає характеристику основних релігій місцевого населення, а також різних культів. Студенти повинні вміти давати визначення термінам тотемізм, анімізм, фетишизм, магія тощо.

Знайомлячись із працею Л.Леві-Брюля «Первісне мислення», потрібно звернути увагу на такі особливості первісного дологічного мислення як надмірна увага до снів, ототожнення людини і тотема, віра у надприродні сили, бережливе ставлення до тіні, віру у табу тощо.

Для закріплення знань з теми корисно переглянути художній фільм «Чотири каное».

Терміни і поняття: дологічне мислення, мана, тотемізм, анімізм, фетишизм, магія, табу, тапа, луб, «піджин-інгліш».

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступу: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Громов Г. Методика этнографических экспедиций. – Москва: Изд-во Московского университета, 1966. Режим доступу: http://www.ethnos.nw.ru/doc/gromov01/html/grm01_cont.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Белков П. Австралийские культы плодородия (материалы для сравнительных исследований) // Вестник Санкт-Петербургского университета: серия история. – 2007. – № 4. – С. 262 – 266.

Миклухо-Маклай Н. Статьи и материалы по антропологии и этнографии народов Океании. – М., 1993. Режим доступу: http://az.lib.ru/m/mikluhomaklaj_n_n/text_0060.shtml

Народы Австралии и Океании / Под ред. С.Токарева и С.Толстого. – М., 1955. – 852 с. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Этнография детства. Традиционные методы воспитания у народов Австралии, Океании и Индонезии. – М., 1992.

Леви-Брюль Л. Первобытное мышление // Психология мышления; [под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.В. Петухова]. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – С. 130 – 140.

Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.

Населення Австралії. Режим доступа: http://australia-guide.blogspot.com/p/blog-page_07.html

Статуи острова Пасхи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://historic.ru/lostcivil/inca/search/pasha.shtml>

Чининов И. Боевые искусства микронезийцев Каролинских островов как важный аспект их социальной и духовной жизни // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 2. – С. 139 – 148.

Документальный фильм «Загадки острова Пасхи». Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=SUM6n1zDlt8>

Тема 3. Народи Східної і Центральної Азії

(6 год.)

1. Етногенез і етнічна історія регіону.
2. Антропологічний склад населення Східної і Центральної Азії.
3. Етнолінгвістична характеристика.
4. Господарсько-культурний типи.
5. Матеріальна культура (землеробів і кочового населення).
6. Духовна культура населення Східної і Центральної Азії.

Методичні вказівки: аналізуючи дану тему потрібно визначити етнічний і конфесійний склад народів Центральної і Східної Азії, мови народів регіону, та господарсько-культурний тип. Щодо останнього, то на увагу заслуговують традиційні ГКТ: осілі землероби оазисів, кочівники-скотарі степів і напівпустель, напівосілі землероби-скотарі на околицях оазисів і в дельтах великих річок, а також зрошувальні системи, богарне землеробство, скотарство (кочове, напівкочове і відгінне).

Розглядаючи матеріальну культуру регіону, необхідно дати аналіз системі розміщення поселень, структурі житла, харчуванню, одягу народів Східної і Центральної Азії. Не менш цікавою є духовна культура Східної Азії, зокрема китайців та японців. Своєрідне етнографічне явище всередині останніх складають буракамини (ета) – «жителі особливих поселень».

Для кращого закріплення матеріалу рекомендується переглянути документальний фільм з серії «Плем'я» («Дархат»).

Терміни і поняття: богарне землеробство, номади, ета, синтоїзм.

Література:

- Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn
- Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm
- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://www.asiaafrica.ru/archives/-1-r-2010-/80-1-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».
- <http://www.kyrgyz.ru/> – сайт по Центральній Азії.
- Народы Восточной Азии / Под ред. Н.Н.Чебоксарова, С.И.Брука, Р.Ф.Итса, Г.Г.Стратановича. – М.-Л.: Наука, 1965. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html
- Лафкадио Хэрн Японская семья [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ec-dejavu.ru/f/Family_Japan.html
- Тимофеева Т. Японское воспитание [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.2mm.ru/vospitanie/303>
- Ацусі Н. Кагура: [народне сценічне мистецтво Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 75 – 81.
- Вострякова Н. День рождения по-китайски: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 1. – С. 57 – 60.
- Исторические костюмы и аксессуары из Китая // Ателье. – 2008. – № 10. – С. 14 – 16.
- Гусаков В. «Текстильна ментальність» як маркер поліетнічної культури народів Центральної Азії. – Рец. на кн.: Цивилизации скотоводов и земледельцев Центральной Азии.

- Самарканд-Бишкек, 2005. – 326 с. // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 3. – С. 103 – 106.
- Данн Ч. Традиционная Япония. Быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://historylib.org/historybooks/CHarlz-Dann-Traditsionnaya-YAroniya--Byt--religiya--kultura/>
- Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. Бромлея. – М.: Мысль, 1979 – 1985.
- Символика культов и ритуалов народов зарубежной Азии. – М. 1980. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://Annales.info/pacific/small/headhunt.htm>
- Катасонова Е. Япония: эстетические метаморфозы: [этнография] // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 6. – С. 59 – 64.
- Катасонова Е. Япония: эстетические метаморфозы: [традиции, обычаи, нравы]. – Окончание. Начало см.: №6 за 2009 год // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 7. – С. 55 – 58.
- Кейко О. Кіотські свята і народний календар: [святково-обрядова культура Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 86 – 90.
- Комиссаров С. Традиционное кочевое хозяйство тибетцев (на территории КНР) // Вестник НГУ: серия история, филология. – 2007. – № 4. – С. 3 – 17.
- Масару Т. Японська релігійна свідомість // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 66 – 72.
- Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.
- Мейрманова Г. Культура общения у казахов: этикет приветствия и прощания // Этнографическое обозрение. – 2007. – № 6. – С. 105 – 115.
- Молодин В. Казахи Северо-Западной Монголии. Будни и праздники летних кочевий // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2008. – № 3. – С. 129 – 142.

Николаева Д. Связь женского культа и струнного инструмента морин хуур в традиционной культуре монгольских народов // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 1. – С. 24 – 31.

Поріцька О. Пізнаємо китайські свята // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 1. – С. 76 – 78. – Рец. на кн.: Чжаолинь С. Традиционные праздники Китая в иллюстрациях / С. Чжаолинь, Л. Лулу; пер. Ли Фанчжуна. – Пекин: Компания издания книг мира, 2007. – 207 с.

Содномпилова М. Окружающий мир через призму вертикального видения пространства в представлениях монгольских народов // Восток. – 2008. – № 1. – С. 25 – 34.

Сидихменов В. Китай: страницы прошлого. – Смоленск: Русич, 2003. – 464 с.

Сюїті К. «Загублена ема» – символ утраченного: [етнографія Японія; народні традиції та вірування] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 91 – 94.

Фролова Е. Этнокультурные функции имени в традиционном японском обществе // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2008. – № 3. – С. 105 – 112.

Фукухара Т. Фестиваль пересувних святилищ: [етнографія Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 73 – 74.

Цыбенков Б. Особенности семейно-брачных отношений и системы родства у дауров: [этнография Китая] // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 6. – С. 73 – 83.

Шарова Т. В гостях в китайской семье: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 10. – С. 57 – 59.

Тема 4. Народи Південно-Східної Азії

(4 год.)

1. Загальна характеристика народів Південно-Східної Азії (країни, населення, географічні та природні умови).
2. Народи Бірми.
3. Народи рівнинної і гірської частини Філіппін.
4. Народи В'єтнаму.
5. Вплив буддизму на повсякденне життя етносів Південно-Східної Азії.

Методичні вказівки: даючи загальну характеристику народів Південно-Східної Азії, слід взяти до уваги етнічну строкатість регіону. Сюди входять півострів Індокитай, острови Індонезії та Філіппін. Найбільш багаточисельні народи М'ямни (Бірма): бірманці (самоназва м'ямна), мони і карени проживають у центральній частині, а в горах – шани, качини, кая, араканці.

Стосовно Філіппін, то населення країни об'єднує понад 100 народів, які говорять на 130 мовах. Це тагали, мова яких стала основою для офіційної, ілоки, биколи тощо. Загалом філіппінці поділяються на три групи: рівнинні, прибережні, мусульманізовані. Дохристиянська система вірувань населення Філіппін базувалась на ієрархії духів, найбільш могутнім з яких було божество Lumawig. Lumawig символізувало сили природи, вважалось творцем, другом і вчителем племені бонтоки, раніше відомого як «мисливці за головами». Панівною релігією м'янмів є буддизм та різні його секти.

Терміни і поняття: лонжи, танака, «мисливці за головами».

Література:

- Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm
- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://www.asiaafrica.ru/archives/-1-r-2010-/80-1-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».
- Країни Азії: особливості культури і побуту. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. – 340 с.
- Народы Юго-Восточной Азии / Под ред. А.А.Губера, Ю.В.Марбтина, Д.Л.Тумаркина, Н.Н.Чебоксарова. – М.: Наука, 1966. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html
- Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.
- Погадаев В. Магия криси: [традиции, обычаи, нравы Малайзии и Индонезии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 4. – С. 67 – 69.
- Сказки народов Мьянмы // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 3. – С. 70 – 72.
- Станюкович М. Коли чоловіки-жерці звертаються до духів-помічників шаманок: епос, любовна магія і національні вибори на Філіппінах // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 4. – С. 71 – 80.
- Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 8: Зарубежная Азия. Юго-Восточная Азия. – 1979. – 511 с.

Тема 5. Народи Південної Азії

(6 год.)

1. Фізико-географічні умови та етнічний склад населення Південної Азії.
2. Етногенез та етнічна історія регіону.
3. Господарсько-культурні типи.
4. Матеріальна і духовна культура населення Південної Азії.
5. Соціальні відносини. Кастова система.
6. Релігії народів Південної Азії

Методичні вказівки: студентам слід проаналізувати етнічний склад, матеріальну і духовну культуру населення Південної Азії, яка охоплює території Індії, Пакистану, Непалу, Бутану, Бангладешу, Шрі-Ланки, Мальдівської республіки. Особливо строкатою є Індія, де проживають такі етноси як: гіндустанці, біхарці, бенгальці, маратхі, гуджараті, орії, пенджабці, раджастанці. Для суспільних відносин місцевих етносів характерне збереження кастового поділу, тому студентам варто звернути особливу увагу на структуру соціальної системи.

Терміни і поняття: ведизм, каста, сарі, дхоті, індуїзм, сидхи.

Література:

- Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
- Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

- Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm
- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://www.asiaafrica.ru/archives/-1-r-2010-/80-1-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».
- Народы Южной Азии. Индия, Пакистан, Непал, Сикким, Бутан, Цейлон и Мальдивские острова / Под ред. Н.Р.Гусевой, А.М.Дьякова, М.Г.Левина, Н.Н.Чебоксарова. – М., 1963. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#
- Этнографические очерки. Народы Индии. Режим доступа: http://samlib.ru/a/art_p_j/ttpppttt3-1.shtml
- Вирани Ш. Такийя и самобытность в южноазиатской общине // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 6. – С. 123 – 153.
- Габорио М. Непал и его жители Этнография и культура Непала. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geografia.ru/nepali.html>
- Гохман В., Оранская Т. Формы воспитания детей и подростков у пенджабцев Индии. Режим доступа: <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000022/st010.shtml>
- Дронова Д. Выбор брачного партнера в современном индийском обществе и половой отбор // Восток. – 2011. – № 6. – С. 46 – 66.
- Как надевать сари // Ателье. – 2007. – № 11. – С. 34 – 42.
- Країни Азії: особливості культури і побуту. – Чернівці: Книги – XXI, 2011. – 340 с.
- Иванов А. Система питания и социальная структура ченчу Южной Индии // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 1. – С. 32 – 50.
- Иванов А. Порджа на юге Ориссы: [традиционные верования, брачные правила, социальная структура в племенах Ориссы (Индия)] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 2. – С. 54 – 57.

- Иванов А. Организация общества ерукала: семья и надсемейные формы: [этническая общность Южной Индии] // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 4. – С. 126 – 139.
- Каландарова М. Индия. Зороастрийцы – исчезающая община // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 7. – С. 67 – 73.
- Кашин В. В храме богини Кали: [этнография Индии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 11. – С. 61 – 63.
- Котовский Г. Касты в Индии. – М., 1965. Режим доступа: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=1937129>
- Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.
- Південна Азія: населення. Режим доступа: http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/ekonomichna_geografija_zarubizhnikh_krajin/pivdenna_azija_naselennja/64-1-0-959
- Скосырев В. Индия. Закон не запрещает влюбляться, но суженых для индейцев почти всегда выбирают родители: [этнография] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 4. – С. 59 – 62.
- Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. В. Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 7: Зарубежная Азия. Южная Азия. – 1982. – 254 с.
- Суворова А. Убийство в защиту чести как социальное явление и современное варварство: [убийство женщин с целью восстановления чести рода и поддержания порядка в странах Ближнего и Среднего Востока и Южной Азии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 6. – С. 63 – 67.
- Успенская Е. К вопросу об экзогамии касты: [этнография Индии] // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 3. – С. 3 – 19.

Тема 6. Народи Західної Азії

(6 год.)

1. Природно-географічні умови. Етнічний склад населення регіону.
2. Антропологічна і лінгвістична характеристика.
3. Етнічна історія регіону.
4. Матеріальна культура народів Західної Азії.
5. Соціальні відносини і духовна культура.
6. Іслам і його вплив на культуру населення регіону.

Методичні вказівки: територія Західної Азії охоплює такі країни як Афганістан, Іран, Ірак, Сирія, Туреччина, Ліван, Ізраїль, Йорданія та країни Аравійського півострова. Цей регіон відзначається великою етнічною строкатістю, адже, наприклад, тільки найчисельніший етнос Афганістану – пуштуни, налічує близько 400 племінних груп. Не менш цікавим є етногенез газарейців – етносу, який проживає у центральній частині Афганістану, і належить до монголоїдної раси.

Аналізуючи матеріальну і духовну культуру регіону, слід взяти до уваги сильний вплив ісламу на повсякденне життя населення Західної Азії. З цієї точки зору корисно переглянути фільм «Усама» про побут населення Афганістану і становище жінок зокрема.

Терміни і поняття: куфія, кяризи, феска, нікаб.

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://www.asiaafrica.ru/archives/-1-r-2010-/80-1-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».

Народы Передней Азии / Под ред. Н.А.Кисалкова, А.И.Першица. – М., 1957. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_oчерki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Аркин Н. Хасидская одежда: самобытность через традиционность: // Вестник Московского университета. История. – 2009. – № 5. – С. 89 – 101.

Горелик М. Бог на свадьбе: [браки в Израиле] // Вокруг света. – 2008. – № 5. – С. 138 – 145.

Ерсой Р. Смерть і поховальні звичаї та обряди турків // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 5. – С. 53 – 60.

Країни Азії: особливості культури і побуту. – Чернівці: Книги - ХХІ, 2011. – 340 с.

Лазарев М. Курды: дорога длиной в 2500 лет // Азия и Африка сегодня. – 1994. – № 5. – С. 16 – 24.

Ермеев Д. Женщина и ислам: Взгляд этнографа // Азия и Африка сегодня. – 1989. – № 1. – С. 51 – 55; № 2. – С. 58 – 62.

Ефимова-Соколова О. Трансформация форм и функций этнического танца в процессе диалога культур (на примере танцев стран Ближнего Востока) // Этнографическое обозрение. – 2008. – № 6. – С.147 – 164.

Зинин Ю. Сокол и соколиная охота: эмиратские мотивы // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 11. – С. 64 – 66.

Оздемір Н. Дослідження сіл в Інтернеті: [етнографія Туреччини] // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 5. – С. 11 – 20.

Пьяных Д. Никаб в законе: [традиции ношения никаба – элемента головного убора мусульманок Египта] // Эхо планеты. – 2010. – № 4. – С. 30 – 31.

Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю.

Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 6: Зарубежная Азия. Общий обзор. Юго-Западная Азия. – 1979. – 581 с.

Турецька фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. – 2010. – №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2010/5_2010/nte_5_2010.pdf

Ізраїльська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2008. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2008/4_2008/nte_4_2008.pdf

Суворова А. Убийство в защиту чести как социальное явление и современное варварство: [убийство женщин с целью восстановления чести рода и поддержания порядка в странах Ближнего и Среднего Востока и Южной Азии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 6. – С. 63 – 67.

Суворова А. Лахорские развлечения: [этнография Пакистана]. – Окончание. Начало см.: Азия и Африка сегодня. – 2009. – №3 // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 5. – С. 66 – 72.

Хайцева М. Пакистан. По законам родства и веры: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 8. – С. 58 – 63.

Художній фільм «Усама». Режим доступу: <http://kinofilms.tv/film/usama/8645>

Тема 7. Народи Кавказу.

(4 год.)

1. Шлюб і сім'я.
2. Суспільні відносини. Значення родової організації в культурі народів Кавказу.
3. Національний характер та етикет народів Кавказу.

Методичні вказівки: панівними релігіями у етносів Кавказу є християнство та іслам, водночас зберігаються традиційні обряди і вірування, землеробські і скотарські культури, поминальні обряди, знахарство тощо.

У громадському житті, сім'ї та сімейному побуті населення Кавказу довго існували патріархальні традиції, зокрема звичаї родової взаємодопомоги, кровної родової помсти, пережитки архаїчних військових чоловічих союзів (у дагестанців та чеченців), одруження через купівлю, виплату калиму чи викрадення, покора чоловічій волі тощо.

Детальну характеристику національного характеру та етикету кавказьких етносів можна почерпнути із спеціалізованих праць із етнопсихології В. Крисько та Т. Стефаненко.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurton.com/viewtopic.php?t=37863>

Гадло А. Этнография народов Средней Азии и Закавказья: традиционная культура: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 1998. – 96 с. Режим доступа: http://www.ethnos.nw.ru/doc/gadlo01/gadlo01_ann.htm

Крысько В. Этническая психология [Электронный ресурс]. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/krusko/index.php

Стефаненко Т. Этнопсихология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2000. – 368 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/stef/index.php

Албогачиева М. Кровная месть в современной Ингушетии // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 6. – С. 133 – 140.

Анчабадзе Ю. Прекрасный обучай гостепреимства // Советская этнография. – 1985. – № 4. – С. 110 – 120.

Берсанова Л. К изучению традиционной системы питания чеченцев и ингушей в XIX – XX вв. // Вестник Московского университета. История. – 2010. – № 5. – С. 59 – 71.

Доде З. Платок и хиджаб. Папаха и чалма. О национальных и конфессиональных традициях в костюме народов Северного Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 4. – С. 129 – 153.

Народы Кавказа / Под ред. М.Косвена, Л.Лаврова, Г.Нерсесова, Х.Хашаева. – М., 1960. – Т.1; 2. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Магомедсалихов Х. Маслаат – самобытная форма разрешения конфликтов: [третейский суд у отдельных народов Северного Кавказа] // Вопросы истории. – 2008. – № 6. – С. 137 – 142.

Махмудова З. Урбанистический универсализм и этнические традиции в женском костюме народов Дагестана (вторая

половина XX – начало XXI в.) // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 1. – С. 153 – 171.

Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.

Петрова Н. Гончарное производство жителей села Балхар в Дагестане // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2011. – № 4. – С. 130 – 135.

Путкарадзе Т. Этноязыковая ситуация в полиэтнических регионах Грузии (Квемо Картли) // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 2. – С. 128 – 130.

Самарина Л. Гендерный диморфизм в цветовой терминологии народов Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 1. – С. 67 – 83.

Топчишвили Р. Какую территорию охватывает Кавказ? // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 5. – С. 61 – 66.

Тема 8. Народи Сибіру і Далекого Сходу

(8 год.)

1. Народи Сибіру і Далекого Сходу (географія, природні умови, населення).
2. Етногенез і етнічна історія корінних народів Сибіру.
3. Господарсько-культурні типи корінного населення Сибіру.
4. Матеріальна культура: поселення, житло, їжа.
5. Духовне життя корінного населення Сибіру і Далекого Сходу.
6. Шлюб і сім'я у народів Сибіру.
7. Суспільні відносини.
8. Етноконфесійна карта Сибіру.

Методичні вказівки: Сибір – великий географічний регіон у північно-східній частині Євразії, обмежений з заходу Уральськими горами, зі сходу вододільними хребтами, з півночі Північним Льодовитим океаном, з півдня кордоном суміжних держав Росії (Казахстану, Монголії, Китаю). У сучасному розумінні цього слова під терміном Сибір, як правило, мається на увазі територія Російської Федерації, хоча як історичне поняття, у своїх широких межах Сибір включає в себе і північний схід Казахстану, і весь Російський Далекий Схід. Сибір поділяється на Західний і Східний. Також іноді виділяють Південний Сибір (в гірській частині), Північно-Східний Сибір, Середній Сибір. Студентам варто звернути увагу на саму етимологію слова «Сибір».

Сибір є малонаселеною територією, але при цьому тут проживає (або проживали) безліч малих корінних народів, таких як: алтайці, буряти, долгани, кети, комі, мансі, ненці, селькупи, хакаси, ханти, чукчі, шорці, евенки, евени, юкагіри, якути та інші.

Терміни і поняття: іглу, шаманізм.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Бромлей Ю. Очерки теории этноса. – М., 1983. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступа: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

http://sati.archaeology.nsc.ru/eas/index_r.html – етнографія Сибіру.

<http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»

<http://tutorski.narod.ru/SE46-91/SE-articles.html> – сайт журналу «Советская этнография» (статті за 1946 – 1991 рр.)

<http://nurali.newmail.ru/> – Корінні народи Росії.

Анохин А. Материалы по шаманству у алтайцев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts/Anohin-Shamanstvo.pdf>

Василевич Г. Древние охотничьи и оленеводческие обряды эвенков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts/Vasilevish>

Василевич Г. О культе медведя у эвенков. Режим доступа: <http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts/Vasilevich-Bear.pdf>

Дыренкова Н. Род, классификационная система родства и брачные нормы у алтайцев и телеут. Режим доступа: <http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts/Dyrenkova-Rod.pdf>

Зеленин Д. Идеология сибирского шаманства. Режим доступа: http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts/Zelenin-Ideologiya_shamanstva.pdf

Кагаров Е. Состав и происхождение свадебной обрядности
Режим доступа: <http://web1.kunstkamera.ru/siberia/Texts>

Бауло А. «Арлекин» – остяцкий идол: [использование иноэтничных атрибутов в традиционной культуре хантов и манси в XVII – XIX вв.; Западная Сибирь] // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2009. – № 3. – С. 111 – 118.

Любимова Г. «Техническая есхатология» в современных народно-православной и старообрядческой традициях Сибири // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2009. – № 3. – С. 119 – 127.

Надь З. Телевидение и проблемы интерпретации культурных явлений у васюганских хантов // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 2. – С. 24 – 36.

Николаева Д. Следы культа матери-прародительницы в традиционной культуре бурят // Этнографическое обозрение. – 2008. – № 3. – С. 169 – 183.

Народы Сибири: Этнографические очерки / Под общ. ред. С. П. Толстова. – М.; Л.: АН СССР, 1955. – 1084 с.

Опарин Д. Поминальный обряд азиатских эскимосов и современное ритуальное пространство Нового Чаплино и Сиреников // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 2. – С. 53 – 69.

Функ Д. Современные «традиционные» культуры народов Севера // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 2. – С. 3 – 5.

Змістовий модуль 2. Народи Африки, Америки та Європи.

Тема 9. Народи Африки

(8 год.)

1. Етнічна історія і соціальна структура населення доколоніальної Африки.
2. Історико-культурні особливості населення Північної Африки.
3. Народи Західного Судану. Племена Атлантичного узбережжя і лісової смуги. Населення Верхнього Сенегалу і Нігеру.
4. Хауса. Народи Верхньої Гвінеї. Йоруба.
5. Дагомея. Ашанта.
6. Народи Західної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
7. Народи Східної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
8. Бушмени і готтентоти: матеріальна і духовна культура.
9. Народи Південної Африки (південно-африканські банту, африканери і англійці).

Завдання до самостійної роботи: скласти бібліографію до теми «Пігмеї Африки», «Бушмени і готтентоти», використовуючи періодичні видання та монографічну літературу.

Терміни і поняття: анімізм, апартеїд, афрохристиянство, мулат.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов. – Ленинград, 1991. Режим доступу: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
<http://www.asiaafrica.ru/archives/-l-r-2010-/80-l-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».

<http://tutorski.narod.ru/SE46-91/SE-articles.html> – сайт журналу «Советская этнография» (статті за 1946 – 1991 рр.)

Бабаев К. Долина Омо: этнокультурные сдвиги в XXI веке: [Эфиопия] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 2. – С. 58 – 63.

Башиер Н. Хафиры Судана вчера и сегодня: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2013. – № 4. – С. 69 – 70.

Бутовская М. Церемонии включения и отделения ребенка как обряды перехода у датога Северной Танзании // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 2. – С. 51 – 67.

Бутовська М. Післяпологові маніпуляції з пуповиною та послідом, церемонії припікання і шрамування повік у датогів-скотарів Північної Танзанії // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 2. – С. 69 – 73.

Вереземская А. О некоторых традициях народа хауса // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 1. – С. 66 – 67.

Веселовская О. Африканские тарикаты и их изучение в российской науке: взгляд этнографа // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 2. – С. 166 – 169.

Георги Д. Традиционные верования народов Южной Нигерии в современных условиях // Вестник МГУ: серия 13. Востоковедение. – 2012. – № 4. – С. 48 – 57.

Громова Н. Канга в суахилийской культуре [этнография стран Восточной Африки] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 2. – С. 65 – 67.

Зинин Ю. Молодые не ждали до зимы: [свадебные обычаи в Судане] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 11. – С. 65 – 66.

- Иорданский В. От представления о табу к понятию греха: [история и этнография Африки] // Вопросы истории. – 2009. – № 12. – С. 84 – 95.
- Корочанцев В. «Все имеет свое начало»: [Традиции, обычаи, нравы народов Африки] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 3. – С.43 – 51.
- Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2006. – 304 с.
- Мосейко А. Религиозный опыт на Мадагаскаре: миф и ритуал: [мифология, духи земные и водные, культ предков, ритуалы, астрология] // Восток. – 2012. – № 6. – С. 76 – 90.
- Народы Африки / Под ред. Д.А.Ольдерогге, И.И.Потехина. – М., 1954. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_oчерki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html
- Немченко В. Гана. Праздник поклонения предкам // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 8. – С. 73 – 74.
- Немченко В. Фугу – национальная одежда Ганы // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 9. – С. 61.
- Николаева М. Образы мира – образы времени: [прошлое и настоящее в традиционном искусстве туарегов Туниса] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 10. – С. 60 – 62.
- Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 12: Африка. Восточная и Южная Африка. – 1981. – 259 с.
- Тищенко С. Труд в представлениях современных африканцев: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 7. – С.52 – 54.
- Турьинская Х. Религия и искусство в современном Камеруне: [религии, верования, культы] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 2. – С. 55 – 57.

Тема 10. Народи Америки

(4 год.)

1. Етногенез та етнічна історія населення Америки.
2. Мисливські, рибальські та збиральницькі племена Америки (арктичні мисливці і рибалки).
3. Племена лісових мисливців Америки.
4. Збирачі і мисливці Каліфорнії.
5. Мисливські племена степових територій Північної і Південної Америки.
6. Індіанці Північно-Західного побережжя Америки.
7. Землероби південного заходу Північної Америки (пуебло, навахи).
8. Вогнеземельці Південної Америки.

Методичні вказівки: повсякденне життя та система господарських занять корінного населення Америки різнилися у залежності від регіону проживання. Зокрема, винятково важливу роль у господарстві ескімосів відігравав морський звіробійний промисел, натомість основним заняттям населення північно-східного узбережжя США було мотично-паличне підсічно-вогневе землеробство, а індіанців північноамериканських степів і плато – полювання на бізонів. Останнє давало їм їжу, матеріал для одягу та взуття, житла та виготовлення знарядь праці.

Аналізуючи побут мисливських племен степових територій Північної Америки, варто ознайомитися із працею Ю.Стукалкіна «Хороший день для смерті» (военное дело индейцев Великих Равнин и прерий)» (М., 2005). При цьому потрібно звернути увагу на поняття подвигу у індіанців, їхнє ставлення до війни та смерті, військові союзи тощо.

Для кращого закріплення матеріалу рекомендується переглянути художній фільм («Рейд Ульзани»).

Терміни і поняття: овачира, резервація, тіпі.

Література:

Аверкиева Ю. Индейцы Северной Америки. – Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=40292>

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Стукалин Ю. Хороший день для смерти (военное дело индейцев Великих Равнин и прерий). – М.: «Гелеос», 2005. – Режим доступа: http://world.lib.ru/s/stukalin_j/02.shtml

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. – Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Бенедикт Р. Психологические типы в культурах Юго-Запада США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.uni-dubna.ru/search/files/phil_ant_cult1/~phil_ant_cult1.htm#21

Балушок В. Міссісіпі – маловідома північноамериканська цивілізація доколумбової епохи // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 5. – С. 71 – 80.

Березкин Ю. Космогонические сюжеты «ныряльщик за землей» и «выход людей из земли» (о гетерогенном происхождении американских индейцев) // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2007. – № 4. – С.110 – 123.

Народы Америки / Под ред. А.В.Ефимова, С.А.Токарева. – М., 1959. – Т.1; Т.2. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред.

Ю.Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 13: Америка. Общий обзор. Северная Америка.– 1980. – 501 с.

Т. 14: Америка. Общий обзор. Латинская Америка. Средняя Америка. – 1981. – 555 с.

Т. 15: Америка. Южная Америка. – 1985. – 285 с.

Чеснокова О. Мексиканская кухня: история, современность, языковая традиция // Латинская Америка. – 2010. – № 4. – С. 86 – 98.

Тема 11. Землеробські народи Америки

(4 год.)

1. Державне утворення, господарство, матеріальна і духовна культура, релігія майя.
2. Тольтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
3. Ацтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
4. Чібча-міуська. Інкі (державні утворення, господарство і духовна культура).
5. Народи Анд (кечуа, аймара і араукани).

Методичні вказівки: аналізуючи дану тему, слід взяти до уваги, що до приходу європейців у Центральній Америці існувало чотири самостійних великих культурних осередки: Центральна Мексика (ацтеки), Гватемала і Юкатан (культура майя), Перу (кечуа з пануючим племенем інків) та Колумбія (племена чибча). Найдавнішою з вивчених культур Американського континенту вважається культура майя. Саме вони першими в Америці розробили вдосконалену форму ієрогліфічного письма. Основним господарським заняттям майя було підсічно-вогневе землеробство. Особливостями релігійного культу майя були криваві самокатування, людські жертвоприношення і канібалізм.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
Балушок В. Міссісіпі – маловідома північноамериканська цивілізація доколумбової епохи // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 5. – С. 71 – 80.

Березкин Ю. Космогонические сюжеты «ныряльщик за землей» и «выход людей из земли» (о гетерогенном происхождении американских индейцев) // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2007. – № 4. – С.110 – 123.

Боряк О. Індіанці поселення Акома в Нью-Мексико. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.etnolog.org.ua/books/nte/nte_2005/2_2005/nte_2_2005.pdf

Народы Америки / Под ред. А.В.Ефимова, С.А.Токарева. – М., 1959. – Т.1; Т.2. Режим доступу: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред.

Ю.Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 13: Америка. Общий обзор. Северная Америка. – 1980. – 501 с.

Т. 14: Америка. Общий обзор. Латинская Америка. Средняя Америка. – 1981. – 555 с.

Т. 15: Америка. Южная Америка. – 1985. – 285 с.

Брэй У. Ацтеки. Быт, религия, культура. М.: Центрполиграф, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://historylib.org/historybooks/Atsteki--Vyut--religiya--kultura/>

Гуляев В. Древние цивилизации Америки. – М.: Вече, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://historylib.org/historybooks/V-I-Gulyaev_Drevnie

Зубрицкий Ю. Инки-кечуа. Основные этапы истории народа. – М.: Наука, 1975. – 191 с.

Кенделл Э. Инки: Быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://historylib.org/historybooks/Enn-Kendell_Inki--Vyut--religiya-kultura

Канжалов Р. Культура древних майя. – Л.: Наука, 1971. – 555 с.

Мэнчип Уайт Д. Индейцы Северной Америки. Быт, религия, культура. М.: Центрполиграф, 2006. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://historylib.org/historybooks/Indeytsy-Severnoy-Ameriki--Byt--religiya--kultura>

Сустель Ж. Ацтеки. Воинственные подданные Монтесумы. – М.: Центрполиграф, 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://historylib.org/historybooks/ZHak-Sustel_Atsteki--Voinstvennyye-poddannye-Montesumu

Уитлок Р. Майя. Быт, религия, культура. – М.:Центрполиграф, 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://historylib.org/historybooks/Ralf-Uitlok-Mayuua-Byt-religiya-kultura>

Чеснокова О. Мексиканская кухня: история, современность, языковая традиция // Латинская Америка. – 2010. – № 4. – С. 86 – 98.

Тема 12. Народи Західної Європи. Романська група індоєвропейської сім'ї

(4 год.)

1. Фізико-географічні умови і загальна характеристика населення Західної Європи. Сучасний етнічний склад.
2. Етнолінгвістична характеристика.
3. Антропологічний склад.
4. Греки: етнокультурна характеристика.
5. Албанці: етнокультурна характеристика.
6. Романська група етносів (італійці, французи, валлони, іспанці).
7. Баски: етнокультурна характеристика.
8. Мальтійці: етнокультурна характеристика.

Методичні вказівки: даючи загальну характеристику населення Західної Європи, потрібно вміти показати на карті межі розселення різних етносів, основні центри їхнього проживання, а також знати їхню етнічну основу.

Поняття «етнокультурна характеристика» передбачає антропологічний, етнолінгвістичний та етноконфесійний аналіз представників конкретного етносу, його традиційної системи харчування, житла, одягу. На окрему увагу заслуговують родинні та календарні звичаї і обряди греків, албанців, італійців, французів тощо. Доволі самобутньою є культура басків – етносу, який населяє іспанські провінції Біскайя, Гіпускоа, Алава, Наварра і розмовляє ізольованою мовою.

Література:

<http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
- Зубцов С. Как жить в Западной Европе. Режим доступу: http://www.africa.travel.ru/zubcov/z_oglavl.htm
- Гачев Г. Национальные образы мира. Эллада. Германия, Франция: опыт экзистенциальной культурологии. – М.: Логос, 2008. – 424 с.
- Буттитта И. Хлеб и праздник на Сицилии // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 17 – 27.
- Верчер Г. Коко и его друзья: прошлое и настоящее в мифологии испанских детей // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 4. – С. 146 – 158.
- Кабакова Г. Французская наука о еде // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 5. – С. 3 – 12.
- Кожановский А. Об этническом составе испанского народа // Вопросы истории. – 2011. – № 6. – С. 111 – 120.
- Курочкін О. Етнічні стереотипи освідчення у коханні (від символічних жестів до вербальних кліше): [етнографія народів Європи // Університет. – 2009. – № 2. – С.64 – 77.
- Народы зарубежной Европы / Под ред. С.А.Токарева, Н.Н.Чебоксарова. – М.: Наука, 1964. – Т.1; 2 Режим доступу: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_oчерki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html
- Народы Зарубежной Европы / Под общ. ред. С. Толстова. – М.: Наука, 1955. – 559 с.
- Фельтина А. Все об Испании. – Харків: Фолио, 2006. – 543 с.
- Фаис О. Поминальные трапезы в Италии // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 27 – 37.
- Холанд Э. Эмоции, идентичность и смерть в традициях Греции и за ее пределами // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2012. – № 2. – С. 133 – 140.
- Холанд Э. Эмоции, идентичность и смерть в традициях Греции и за ее пределами // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2012. – № 2. – С. 133 – 140.

Тема 13. Германська і кельтська група індоєвропейців

(4 год.)

1. Загальна характеристика народів германської групи.
2. Житло, одяг і харчування німців, норвежців та шведів.
3. Духовна культура народів германської групи.
4. Загальна характеристика народів кельтської групи.
5. Житло, одяг і харчування англійців, ірландців.
6. Духовна культура народів кельтської групи.

Література:

<http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Зубцов С. Как жить в Западной Европе. Режим доступу: http://www.africa.travel.ru/zubcov/z_oglavl.htm

Артюх Л. Погляд на Європу через їжу (роздуми про книгу Массімо Монтанарі «Голод і достаток. Історія харчування в Європі») // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 1. – С. 63 – 66.

Дергачева И. Швеция диктует гастрономическую моду: [этнография, национальная кухня] // Эхо планеты. – 2008. – № 36. – С. 30 – 31.

Народы Зарубежной Европы / Под общ. ред. С. Толстова. – М.: Наука, 1955. – 559 с.

Оленин А. Шотландцев пламенная страсть: [как отмечают приход Нового года в Шотландии] // Вокруг света. – 2008. – № 12. – С. 142 – 151.

Народы зарубежной Европы / Под ред. С.А.Токарева, Н.Н.Чебоксарова. – М.: Наука, 1964. – Т.1; 2 Режим доступу: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html

Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. Бромлея. – М.: Мысль, 1979-1985. Т. 2: Зарубежная Европа. Общий обзор. Северная Европа. – 1981. – 259 с. Т. 4: Зарубежная Европа. Западная Европа. – 1979. – 581 с.

Брак у народов Западной и Южной Европы. – М.: Наука, 1989. – 248 с.

Рыжакова С. Каноны национальных культур: опыты Голландии, Дании и Латвии 2000-х годов // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 3. – С. 76 – 88.

Уорнер Э. Некоторые аспекты изучения и популяризации народной культуры в Великобритании // Советская этнография. – 1980. – №3. – С. 101 – 119.

Тема 14. Неслов'янські народи Східної Європи

(4 год.)

1. Географічне положення, етногенез народів Волго-Камського басейну.
2. Матеріальна культура і господарство народів Волго-Камського басейну.
3. Загальна характеристика (географічне положення, природні умови, населення) народів Прибалтики.
4. Етногенез та етнічна історія народів Прибалтики.
5. Матеріальна і духовна культура литовців, латишів і естонців.
6. Народи Півночі Російської Федерації (угро-фінські етноси).
7. Народи Нижнього Поволжя (буряти),
8. Молдавани (населення, коротка етноісторія, господарство, матеріальна культура).
9. Гагаузи, калмики, роми – етнографічні особливості.
10. Угорці (населення, коротка етноісторія, господарство, матеріальна культура).

Методичні вказівки: аналізуючи дану тему, варто врахувати, що Волго-камське Поволжя займає периферію Східної Європи і включає три підобласті: східнофінську, тюркську і калмицьку.

Розглядаючи народи Прибалтики, потрібно дати їхню антропологічну, етноконфесійну та лінгвістичну характеристики. Слід звернути увагу на спільні та відмінні риси у господарстві, матеріальній та духовній культурі цих народів, обумовлені схожими природно-географічними умовами, постійними етнокультурними контактами та спільними шляхами соціально-економічного і політичного розвитку.

Серед інших неслов'янських народів Східної Європи виділяються гагаузи – тюркомовний етнос, який сповідує християнство. На території України гагаузи проживають переважно у Одеській області, де становлять 1,1% населення регіону.

Література:

<http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Артюх Л. Погляд на Європу через їжу (роздуми про книгу Массімо Монтанарі «Голод і достаток. Історія харчування в Європі») // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 1. – С. 63 – 66.

Вероисповедание, праздники и обряды народов Балтийского региона [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ethnomuseum.ru/section69/27/2411/7243.htm>

Гельман З. Кармен и Эсмеральды Земли обетованной: [цыгане в Израиле] // Эхо планеты. – 2009. – № 26. – С. 28 – 29.

Квилинкова Е. Календарные праздники и обряды гагаузов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prazdnikimira.ru/articles/ves_mir/europe/moldavia/obradi_gaguzov/

Литовська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2011. – №3.

Никогло Д. Этническая специфика традиционной культуры гагаузов (по материалам исследователей второй половины XIX – начала XXI вв.). Режим доступу: www.gagauz.org.ua/img.../file/spetsifika.doc

Мікштайте-Чичюркене Р. Ритуал заклинання зими пастухами в Литві // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 3. – С. 86 – 90.

Мільчарчик Е. Люди – не-люди, тобто про циган в

народних переказах та прислів'ях // Народознавчі зошити. – 2005. – Вип. 3-4. – С. 383 – 397.

Мруз Л. 600-літня історія циган в Галичині // Народознавчі зошити. – 2005. – Вип. 3-4. – С. 237 – 258.

Павлюк С. Стійкість етнічної самосвідомості циган: природна інтровертність чи згуртованість історичною долею // Народознавчі зошити. – 2005. – Вип. 3-4. – С. 225 – 230.

Устинова М. Проблемы интеграции цыган в латвийское общество // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 75 – 88.

Шабашов А. Опыт сравнительного изучения болгарской и гагаузской систем родства // Этнографическое обозрение. – 1995. – № 3. – С. 83 – 92.

Шакніс Ж. Спільнота сільської молоді в Литві: соціальне і культурне формування мужності та жіночності під час обрядодій річного календарного циклу // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 3. – С. 69 – 73.

Шлыгина Н. Свадебная обрядность прибалтийско-финских народов в конце XIX – начале XX в. // Советская этнография. – 1991. – № 2. – С. 103 – 113.

Шлыгина Н. Цыгане: этнокультурное меньшинство в финляндском обществе // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 88 – 97.

Ярмоленко М. Гагаузи: один народ в двух державах // Народознавчі зошити. – 2001. – Вип. 3. – С. 591 – 595.

Тема 15. Духовна культура східнослов'янських етносів

(6 год.)

1. Етноконфесійна характеристика росіян, білорусів та українців.
2. Сім'я та родинні відносини у росіян, білорусів та українців.
3. Система вірувань та народні знання.
4. Календарні звичаї і обряди в українців, росіян і білорусів.
5. Родинні звичаї і обряди в українців, росіян і білорусів.
6. Спільні та відмінні риси у духовній культурі росіян, українців та білорусів.

Методичні вказівки: аналізуючи духовну культуру східнослов'янських етносів, потрібно звернутися до спеціалізованої літератури. Важливо звернути увагу на прояви двовірства у календарних та родинних звичаях, обрядах українців, росіян, білорусів. Язичницьку складову слов'янських архаїчних ритуалів допоможе розкрити монографія Н.Велецької.

Не менш важливо з'ясувати, які зміни відбуваються у традиційній культурі східнослов'янських етносів в умовах глобалізаційних процесів.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Агапкина Т. Символика и обрядовые функции танца и хоровода в традиционной культуре славян // Славяноведение. – 2011. – № 2. – С. 56 – 70.

http://www.ethnos.nw.ru/doc/narod/t1/graf/nrd-t1_ann.htm – Народы Европейской части СССР. Т. 1 / Под ред. В.А.

Александрова и др. (Академия наук СССР. Институт этнографии им. Н.Н. Миклухо-Маклая. Народы мира. Этнографические очерки / Под общей редакцией С.П. Толстова). М.: Наука, 1964. – 984 с.

Велецкая Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/okkultizm/veleck/05.php

Калачова І. Міська сім'я білорусів в останній третині ХХ – на початку ХХІ століття: традиції та інновації // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 92 – 99.

Катасонов В., Поветьев П. Семейное воспитание в России и за рубежом: традиции и современность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nirsi.ru/107>

Кухаронок Т. Адаптивні властивості традиційної календарної обрядовості білорусів та її сучасна роль // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 50 – 59.

Історія, культура, фольклор та етнографія слов'янських народів. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

Білоруська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №6.

Російська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2010. – №2.

Новак В. Регіонально-локальні особливості колядно-новорічної обрядовості Гомельщини: [етнографія і фольклор Білорусі] // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 6. – С. 22 – 31.

Ракова Л. Особливості традиційного виховання в сім'ї білоруських селян ХІХ – ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 35 – 41.

Умебеясі М. Порівняльний аналіз елементів календарної обрядовості українців та японців // Українознавство. – 2012. – № 4. – С. 105 – 109.

Шумський К. Традиційні екологічні знання білорусів та їх трансформація в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 42 – 49.

Тема 16. Західні і південні слов'яни

(4 год.)

1. Загальна характеристика слов'янських народів (географія, природні умови, населення, країни).
2. Антропологічна та етнолінгвістична характеристика західних і південних слов'ян.
3. Етногенез та етнічна історія західних і південних слов'ян.
4. Господарство західних і південних слов'ян.
5. Особливості матеріальної культури.
6. Соціальні відносини та громадський побут.
7. Шлюб і сім'я у західних і південних слов'ян.

Методичні вказівки: розглядаючи матеріальну культуру західних і південних слов'ян, проаналізуйте особливості житла, систему харчування та традиційний костюм представників різних етносів. Вкажіть на їхні спільні і відмінні риси, а також причини виникнення таких. Вивчаючи громадський побут, слід особливу увагу звернути на особливості функціонування сільської громади, традиції взаємодопомоги, звичаєве право, функції громадських органів тощо.

Література:

Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>

Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004. Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>

Валенцова М. Похоронная обрядность в словацкой традиции // Славяноведение. – 2008. – № 6. – С.25 – 30.

Величковська Р. Лазарський спів як частина живої обрядової традиції в Македонії // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 3. – С.32 – 40.

Вражиновський Т. Гостинність – традиційні форми спілкування в минулому і сьогодні: [македонська народна традиція] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 3. – С. 46 – 49.

Хорватська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2011. – №5.

Македонська фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №3.

Навратилова А. Ритуальні функції наготы в чеській обрядовій культурі // Славяноведение. – 2009. – № 6. – С. 24 – 35.

Петреська В. Категорії чесності/нечесності у весільному обрядовому комплексі (на прикладах македонської весільної обрядовості) // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 3. – С.41 – 45.

Питулич В. Культ святителя в сербській народній традиції // Народна творчість та етнографія. – 2012. – № 2. – С. 71 – 74.

Плотникова А. Культурні перехрестки в народних традиціях Боснії // Славяноведение. – 2013. – № 4. – С. 49 – 59.

Треб'єшанин Ж. Передбачення статі дитини: [сербська етнографія] // Народна творчість та етнографія. – 2012. – № 2. – С. 75 – 77.

Яровий В. Історія західних та південних слов'ян з давніх часів до ХХ ст. – К., 2001.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Релігія австралійських аборигенів.
2. Обряди ініціації народів Австралії і Океанії.
3. Особливості матеріальної культури китайців.
4. Традиційна духовна культура тибетців.
5. Господарство та матеріальна культура кочового населення Східної Азії.
6. Культура і побут бушменських племен південної Африки.
7. Релігії племен Південної та Південно-Східної Азії.
8. Буддизм як наднаціональна релігія.
9. Матеріальна культура в'єтів.
10. Духовна культура народів Індії.
11. Господарство народів Західної Азії.
12. Господарство і матеріальна культура індіанців степової частини Америки (прерії і пампи).
13. Культура і побут прибалтійських народів.
14. Етногенез і етнічна історія кочівників Монголії.
15. Релігія стародавніх германців.
16. Матеріальна культура народів Великобританії.
17. Господарські особливості народів Центральної і Південної Америки.
18. Етногенез і етнічна історія народів Поволжя.
19. Культура і побут корінного населення Сибіру.
20. Релігія Японії.
21. М.Миклухо-Маклай – дослідник народів Нової Гвінеї.
22. Культура і побут народів Бірми.
23. Національна кухня В'єтнаму.
24. Матеріальна і духовна культура басків.
25. Матеріальна і духовна культури болгар.
26. Мисливські, рибальські та збиральницькі племена Америки (арктичні мисливці і риболови).
27. Державне утворення, господарство, матеріальна і духовна культура та релігія майя.
28. Тольтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
29. Ацтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
30. Інки (державні утворення, господарство і духовна культура).
31. Народи Анд (кечуа). Народи Анд (аймара і араукани).

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Наслідки європейського проникнення в Австралію та Океанію.
2. Проблеми етногенезу народів Австралії та Океанії. Історія географічних відкриттів території Австралії та Океанії.
3. Матеріальна і духовна культура населення Австралії.
4. Народи Меланезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
5. Народи Мікронезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
6. Народи Полінезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
7. Загальна характеристика населення Південної Азії (народи, географічні та природні умови).
8. Етногенез, етнічна історія та сучасний етнічний склад населення Південної Азії.
9. ГКТ і матеріальна культура населення Південної Азії.
10. Сім'я, суспільний лад та духовна культура населення Південної Азії.
11. Загальна характеристика народів Південно-Східної Азії (країни, населення, географічні та природні умови).
12. Народи Бірми (господарство, матеріальна і духовна культура).
13. Народи рівнинної і гірської частини Філіппін.
14. Народи В'єтнаму.
15. Етногенез, етнічна історія та сучасний етнічний склад населення Західної Азії.
16. Господарство населення Західної Азії.
17. Матеріальна культура населення Західної Азії.
18. Сім'я, соціальні відносини, духовна культура населення Західної Азії.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «ЕТНОГРАФІЯ»

1. Антропологічна класифікація народів світу.
2. Географічна класифікація народів світу.
3. Лінгвістична класифікація народів світу.
4. Господарсько-культурна класифікація народів світу.
5. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Наслідки європейського проникнення в Австралію та Океанію.
6. Проблеми етногенезу народів Австралії та Океанії. Історія географічних відкриттів території Австралії та Океанії.
7. Матеріальна і духовна культура населення Австралії.
8. Народи Меланезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
9. Народи Мікронезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
10. Народи Полінезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
11. Загальна характеристика Азії (населення, географічні та природні умови).
12. Етногенез і етнічна історія Східної і Центральної Азії.
13. Антропологічна і етнолінгвістична характеристика народів Східної і Центральної Азії.
14. Господарсько-культурні типи народів Східної і Центральної Азії.
15. Матеріальна культура населення Східної і Центральної Азії.
16. Духовна культура населення Східної і Центральної Азії.
17. Загальна характеристика населення Південної Азії (народи, географічні та природні умови).
18. Етногенез, етнічна історія та сучасний етнічний склад населення Південної Азії.
19. ГКТ і матеріальна культура населення Південної Азії.
20. Сім'я, суспільний лад та духовна культура населення Південної Азії.
21. Загальна характеристика народів Південно-Східної Азії (країни, населення, географічні та природні умови).
22. Народи Бірми (господарство, матеріальна і духовна культура).
23. Народи рівнинної і гірської частини Філіппін.
24. Народи В'єтнаму.
25. Загальна характеристика народів Західної Азії.

26. Етногенез, етнічна історія та сучасний етнічний склад населення Західної Азії.
27. Господарство населення Західної Азії.
28. Матеріальна культура населення Західної Азії.
29. Сім'я, соціальні відносини, духовна культура населення Західної Азії.
30. Загальні відомості про народи Кавказу. Антропологічний склад і мовна характеристика.
31. Етногенез і етнічна історія народів Кавказу.
32. Господарство населення Кавказу.
33. Матеріальна і духовна культура грузинів.
34. Матеріальна і духовна культура вірмен.
35. Матеріальна і духовна культура народів Північного Кавказу.
36. Матеріальна і духовна культура азербайджанців.
37. Загальна характеристика народів Африки. Етнорелігійна класифікація.
38. Антропологічний склад і етнолінгвістична характеристика населення Африки.
39. Етнічна історія і соціальна структура доколоніальної Африки.
40. Історико-культурні особливості населення Північної Африки.
41. Народи Західної Судану. Племена Атлантичного узбережжя і лісової смуги. Населення Верхнього Сенегалу і Нігеру.
42. Хауса. Народи Верхньої Гвінеї. Йоруба.
43. Дагомея. Ашанта.
44. Народи Західної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
45. Народи Східної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
46. Бушмени і готтентоти: матеріальна і духовна культура.
47. Народи Південної Африки (південно-африканські банту, африканери і англійці).
48. Загальна характеристика народів Америки.
49. Антропологічний склад і етнолінгвістична характеристика населення Америки.
50. Етногенез та етнічна історія населення Америки.
51. Мисливські, рибальські та збиральницькі племена Америки (арктичні мисливці і рибалки).
52. Племена лісових мисливців Америки.
53. Збирачі і мисливці Каліфорнії.

54. Мисливські племена степових територій Північної і Південної Америки.
55. Індіанці Північно-Західного побережжя Америки.
56. Вогнеземельці Південної Америки.
57. Землероби південного заходу Північної Америки (пуебло, навахи).
58. Державне утворення, господарство, матеріальна і духовна культура, релігія майя.
59. Тольтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
60. Ацтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).
61. Чібча-міуська. Інки (державні утворення, господарство і духовна культура).
62. Народи Анд (кечуа).
63. Народи Анд (аймара і араукани).
64. Загальна характеристика Західної, Східної, Центральної, Північної і Південної Європи.
65. Етнічна характеристика населення Європи. Етногенез і етнічна історія.
66. Антропологічний та етнолінгвістичний склад населення Європи.
67. Етногенез, етнічна характеристика, господарство, матеріальна і духовна культура греків.
68. Етногенез, етнічна характеристика, господарство, матеріальна і духовна культура албанців.
69. Романська група народів Європи.
70. Італійці (географічне положення, природні умови, населення, етногенез, господарство).
71. Народна архітектура італійців.
72. Одяг і їжа італійців.
73. Сімейні відносини, духовна культура італійців.
74. Французи (географічне положення, природні умови, господарство).
75. Матеріальна культура французів.
76. Сім'я і духовна культура французів.
77. Населення Піренейського півострова (географічне положення, природні умови, господарство).
78. Матеріальна і духовна культура іспанців.
79. Матеріальна і духовна культура басків.

80. Загальна характеристика Мальти. Господарство, матеріальна і духовна культура мальтійців.
81. Германська група народів Європи (етногенез, народи, країни).
82. Матеріальна і духовна культура населення Великобританії.
83. Матеріальна і духовна культура німців.
84. Матеріальна і духовна культура шведів.
85. Загальна характеристика народів кельтської групи (етноси, господарство, матеріальна культура).
86. Загальна характеристика слов'янських народів (географія, природні умови, населення, країни).
87. Етнічна історія західних і південних слов'ян.
88. Господарство західних і південних слов'ян.
89. Матеріальна і духовна культури поляків.
90. Матеріальна і духовна культури чехів, словаків.
91. Матеріальна і духовна культури болгар.
92. Загальна характеристика (географічне положення, природні умови, населення) народів Прибалтики.
93. Етногенез та етнічна історія народів Прибалтики.
94. Матеріальна культура литовців, латишів і естонців.
95. Духовна культура литовців, латишів і естонців.
96. Географічне положення, етногенез народів Волго-Камського басейну.
97. Матеріальна культура і господарство народів Волго-Камського басейну.
98. Молдавани (населення, коротка етноісторія, господарство, матеріальна культура).
99. Гагаузи, калмики, роми – етнографічні особливості.
100. Угорці (населення, коротка етноісторія, господарство, матеріальна культура).
101. Народи Сибіру (географія, природні умови, населення).
102. Етногенез та етнічна історія корінних народів Сибіру.
103. Господарсько-культурні типи корінного населення Сибіру.
104. Духовне життя корінного населення Сибіру.
105. Географічна характеристика та етнічна історія казахів, киргизів, таджиків, туркменів і узбеків.
106. Господарство казахів, киргизів, таджиків, туркменів і узбеків.
107. Матеріальна і духовна культура пострадянських народів Центральної Азії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Брук С. Население мира: Этнодемографический справочник. – М.: Наука, 1985. – 829 с.
2. Гачев Г. Национальные образы мира. Эллада. Германия, Франция: опыт экзистенциальной культурологии. – М.: Логос, 2008. – 424 с.
3. Етнографія України: Навч. посібн. / За ред. проф. С. Макарчука. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Львів: Світ, 2004. – 520 с.
4. Історія, культура, фольклор та етнографія слов'янських народів. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
5. Зубрицкий Ю. Инки-кечуа. Основные этапы истории народа. – М.: Наука, 1975. – 191 с.
6. Кенделл Э. Инки: Быт, религия, культура. – М., 2005. – 250 с.
7. Канжалов Р. Культура древних майя. – Л.: Наука, 1971. – 555 с.
8. Країни Азії: особливості культури і побуту. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. – 340 с.
9. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В. Наулко, Л. Артюх, В. Горленко та ін. – 2-е вид., доп. та перероб. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
10. Мельникова Е. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М.: Диалог культур, 2005. – 505 с.
11. Мифы, культуры, обряды народов Зарубежной Азии. – М., 1985. – 255 с.
12. Народы Австралии и Океании / Под ред. С. Токарева и С. Толстого. – М., 1955. – 852 с.
13. Народы Америки: В 2 т. / Под общ. ред. С. Толстого. – М., 1959. – Т.1: Северная Америка / Под ред. А. Ефимова. – 572 с.;
14. Т. 2: Центральная и Южная Америка / Под общ. ред. А. Ефимова, С. А. Токарева. – 571 с.
15. Народы Африки / Под ред. Д.Ольдерогге. – М., 1954. – 752 с.
16. Народы Зарубежной Европы / Под общ. ред. С. Толстова. – М.: Наука, 1955. – 559 с.
17. Народы мира: Историко-этнографический справочник. – М.: Сов. энцикл., 1998. – 524 с.
18. Народы Сибири: Этнографические очерки / Под общ. ред.

- С. Толстова. – М.; Л.: АН СССР, 1955. – 1084 с.
19. Народы Средней Азии и Казахстана. – М., 1955. – 779 с.
  20. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etno.uaweb.org/book1>
  21. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій / А.Пономарьов. – К., 1994. – 318 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etno.uaweb.org/book2>
  22. Сегеда С. Основи антропології: Навч. посібник. / С.Сегеда. – К.: Либідь, 1995. – 208 с.
  23. Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание: В 20 т. / Под общ. ред. Ю. В. Бромляя. – М.: Мысль, 1979-1985.
    - Т. 1: Земля и человечество. Общий обзор. – М., 1980. – 549 с.
    - Т. 2: Зарубежная Европа. Общий обзор. Северная Европа. – М., 1981. – 259 с.
    - Т. 3: Зарубежная Европа. Восточная Европа. – М., 1980. – 549 с
    - Т. 4: Зарубежная Европа. Западная Европа. – М., 1979. – 581 с
    - Т. 5: Зарубежная Европа. Южная Европа. – М., 1985. – 284 с.
    - Т. 6: Зарубежная Азия. Общий обзор. Юго-Западная Азия. – М., 1979. – 581 с.
    - Т. 7: Зарубежная Азия. Южная Азия. – М., 1982. – 254 с.
    - Т. 8: Зарубежная Азия. Юго-Восточная Азия. – М., 1979. – 511 с.
    - Т. 9: Зарубежная Азия. Восточная и Центральная Азия. – М., 1982. – 285 с.
    - Т. 10: Африка. Общий обзор. Северная Африка. – М., 1982. – 548 с.
    - Т. 11: Африка. Западная и Центральна Африка. – М., 1982. – 501 с.
    - Т. 12: Африка. Восточная и Южная Африка. – М., 1981. – 259 с.
    - Т. 13: Америка. Общий обзор. Северная Америка. – М., 1980. – 501 с.
    - Т. 14: Америка. Общий обзор. Латинская Америка. Средняя Америка. – М., 1981. – 555 с.
    - Т. 15: Америка. Южная Америка. – М., 1985. – 285 с.

- Т. 16: Австралія. Океанія. Антарктида. – М, 1981. – 501 с.
24. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.1. – 528 с.
25. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн. 2. – 544 с.
26. Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С. П. Павлюка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 570 с.
27. Юрій М. Етногенез та менталітет українського народу. – К.: Таксон, 1997. – 237 с.
28. Юрій М. Етнологія: Навчальний посібник. – К.: Дакор, 2006. – 360 с.

Допоміжна література

29. Албогачиева М. Кровная месть в современной Ингушетии // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 6. – С. 133 – 140.
30. Андрианов Б. Неоседлое население мира: историко-этнографическое исследование. – М.: Наука, 1985. – 280 с.
31. Аркин Н. Хасидская одежда: самобытность через традиционность // Вестник Московского университета. История. – 2009. – № 5. – С. 89 – 101.
32. Арутюнов С. Народы и культуры. Развитие и взаимодействие. – М.: Наука, 1989. – 245 с.
33. Арутюнов С. Карта культуры питания народов мира // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 7 – 16.
34. Ацусі Н. Кагура: [народне сценічне мистецтво Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 75 – 81.
35. Бабаев К. Долина Омо: этнокультурные сдвиги в XXI веке: [Эфиопия] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 2. – С. 58 – 63.
36. Балужок В. Міссісіпі – маловідома північноамериканська цивілізація доколумбової епохи // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 5. – С. 71 – 80.
37. Бартольд В. В. Работы по истории и филологии тюркских и монгольских народов. – М.: Вост. л-ра РАН, 2002. – 757 с.
38. Бауло А. «Арлекин» – остяцкий идол: [использование иноэтничных атрибутов в традиционной культуре хантов и манси в XVII – XIX вв.; Западная Сибирь] // Археология,

- етнографія и антропология Евразии. – 2009. – № 3. – С. 111 – 118.
39. Башиер Н. Хафиры Судана вчера и сегодня: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2013. – № 4. – С. 69 – 70.
  40. Белков П. Австралийские культы плодородия (материалы для сравнительных исследований) // Вестник Санкт-Петербургского университета: серия история. – 2007. – № 4. – С. 262 – 266.
  41. Беявіна В. Костюм міського населення Білорусі другої половини ХІХ – початку ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 85 – 91.
  42. Берсанова Л. К изучению традиционной системы питания чеченцев и ингушей в ХІХ – ХХ вв. // Вестник Московского университета. История. – 2010. – № 5. – С. 59 – 71.
  43. Березкин Ю. Космогонические сюжеты «ныряльщик за землей» и «выход людей из земли» (о гетерогенном происхождении американских индейцев) // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2007. – № 4. – С.110 – 123.
  44. Брак у народов Западной и Южной Европы. – М.: Наука, 1989. – 248 с.
  45. Брак у народов Северной и Северо-Западной Европы. – М.: Наука, 1990. – 175 с.
  46. Брак у народов Центральной и Юго-Восточной Европы. – М.: Наука, 1988. – 255 с.
  47. Буттитта И. Хлеб и праздник на Сицилии // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 17 – 27.
  48. Бутовская М. Церемонии включения и отделения ребенка как обряды перехода у датога Северной Танзании // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 2. – С.51 – 67.
  49. Бутовська М. Післяпологові маніпуляції з пуповиною та послідом, церемонії припікання і шрамування повік у датогів-скотарів Північної Танзанії // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 2. – С. 69 – 73.
  50. Валенцова М. Похоронная обрядность в словацкой традиции // Славяноведение. – 2008. – № 6. – С.25 – 30.
  51. Вирани Ш. Такийя и самобытность в южноазиатской общине // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 6. – С. 123 – 153.
  52. Величковська Р. Лазарський спів як частина живої обрядової традиції в Македонії // Народна творчість та етнографія. –

2009. – № 3. – С.32 – 40.
53. Веземская А. О некоторых традициях народа хауса // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 1. – С. 66 – 67.
54. Веселовская О. Африканские тарикаты и их изучение в российской науке: взгляд этнографа // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 2. – С. 166 – 169.
55. Верчер Г. Коко и его друзья: прошлое и настоящее в мифологии испанских детей // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 4. – С. 146 – 158.
56. Вовк Ф. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995.
57. Вострякова Н. День рождения по-китайски: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 1. – С. 57 – 60.
58. Вражиновський Т. Гостинність – традиційні форми спілкування в минулому і сьогодні: [македонська народна традиція] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 3. – С. 46 – 49.
59. Гельман З. Кармен и Эсмеральды Земли обетованной: [цыгане в Израиле] // Эхо планеты. – 2009. – № 26. – С. 28 – 29.
60. Георги Д. Традиционные верования народов Южной Нигерии в современных условиях // Вестник МГУ: серия 13. Востоковедение. – 2012. – № 4. – С. 48 – 57.
61. Горелик М. Бог на свадьбе: [браки в Израиле] // Вокруг света. – 2008. – № 5. – С. 138 – 145.
62. Громова Н. Канга в суахильской культуре [этнография стран Восточной Африки] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 2. – С. 65 – 67.
63. Гусаков В. «Текстильна ментальність» як маркер поліетнічної культури народів Центральної Азії. – Рец. на кн.: Цивилизации скотоводов и земледельцев Центральной Азии. – Самарканд-Бишкек, 2005. – 326 с. // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 3. – С. 103 – 106.
64. Дергачева И. Швеция диктует гастрономическую моду: [этнография, национальная кухня] // Эхо планеты. – 2008. – № 36. – С. 30 – 31.
65. Доде З. Платок и хиджаб. Папаха и чалма. О национальных и конфессиональных традициях в costume народов Северного Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 4. – С. 129 – 153.
66. Дронова Д. Выбор брачного партнера в современном индийском

- обществе и половой отбор // Восток. – 2011. – № 6. – С. 46 – 66.
67. Дяченко В.Д. Антропологический состав современных славянских народов. – М., 1964.
68. Евтух В. Б. Концепция этносоциального развития США и Канады: типология, традиции, эволюция. – К.: Наук. думка, 1991. – 180 с.
69. Ерсой Р. Смерть і поховальні звичаї та обряди турків // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 5. – С. 53 – 60.
70. Этнография детства. Традиционные методы воспитания у народов Австралии, Океании и Индонезии. – М., 1992.
71. Ефимова-Соколова О. Трансформация форм и функций этнического танца в процессе диалога культур (на примере танцев стран Ближнего Востока) // Этнографическое обозрение. – 2008. – № 6. – С.147 – 164.
72. Зинин Ю. Молодые не ждали до зимы: [свадебные обычаи в Судане] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 11. – С. 65 – 66.
73. Зинин Ю. Сокол и соколиная охота: эмиратские мотивы // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 11. – С. 64 – 66.
74. Зубрицкий Ю. Инки-кечуа. Основные этапы истории народа. – М.: Наука, 1975. – 191 с.
75. Иванов А. Система питания и социальная структура ченчу Южной Индии // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 1. – С. 32 – 50.
76. Иванов А. Порджа на юге Ориссы: [традиционные верования, брачные правила, социальная структура в племенах Ориссы (Индия)] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 2. – С. 54 – 57.
77. Иванов А. Организация общества ерукала: семья и надсемейные формы: [этническая общность Южной Индии] // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 4. – С. 126 – 139.
78. Иорданский В. От представления о табу к понятию греха: [история и этнография Африки] // Вопросы истории. – 2009. – № 12. – С. 84 – 95.
79. Исторические костюмы и аксессуары из Китая // Ателье. – 2008. – № 10. – С. 14 – 16.
80. Кабакова Г. Французская наука о еде // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 5. – С. 3 – 12.
81. Как надевать сари // Ателье. – 2007. – № 11. – С. 34 – 42.
82. Каландарова М. Индия. Зороастрийцы – исчезающая община // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 7. – С. 67 – 73.

83. Калачова І. Міська сім'я білорусів в останній третині ХХ – на початку ХХІ століття: традиції та інновації // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 92 – 99.
84. Календарные обычаи и обряды народов Восточной Азии. Годовой цикл. – М.: Наука, 1989. – 550 с.
85. Катасонова Е. Япония: эстетические метаморфозы // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 6. – С. 59 – 64.
86. Катасонова Е. Япония: эстетические метаморфозы: [традиции, обычаи, нравы]. – Окончание. Начало см.: №6 за 2009 год // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 7. – С. 55 – 58.
87. Кашин В. В храме богини Кали: [этнография Индии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 11. – С. 61 – 63.
88. Кейко О. Кіотські свята і народний календар: [святково-обрядова культура Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 86 – 90.
89. Кенделл Э. Инки: Быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2005. – 250 с.
90. Канжалов Р. Культура древних майя. – Л.: Наука, 1971. – 555 с.
91. Кожановский А. Об этническом составе испанского народа // Вопросы истории. – 2011. – № 6. – С. 111 – 120.
92. Комиссаров С. Традиционное кочевое хозяйство тибетцев (на территории КНР) // Вестник НГУ: серия история, филология. – 2007. – № 4. – С. 3 – 17.
93. Корочанцев В. «Все имеет свое начало»: [Традиции, обычаи, нравы народов Африки] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 3. – С. 43 – 51.
94. Курочкін О. Етнічні стереотипи освідчення у коханні (від символічних жестів до вербальних кліше): [етнографія народів Європи] // Університет. – 2009. – № 2. – С. 64 – 77.
95. Кухаронок Т. Адаптивні властивості традиційної календарної обрядовості білорусів та її сучасна роль // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 50 – 59.
96. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление // Психология мышления; [под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.В. Петухова]. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – С. 130 – 140.
97. Любимова Г. «Техническая есхатология» в современных народно-православной и старообрядческой традициях Сибири // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2009. – № 3. – С. 119 – 127.

98. Оздемір Н. Дослідження сіл в Інтернеті: [етнографія Туреччини] // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 5. – С. 11 – 20.
99. Проблемы этнографии и истории культуры народов Азиатско-Тихоокеанского региона. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2004. – 558 с.
100. Пьяных Д. Никаб в законе: [традиции ношения никаба – элемента головного убора мусульманок Египта] // Эхо планеты. – 2010. – № 4. – С. 30 – 31.
101. Магомедсалихов Х. Маслаат – самобытная форма разрешения конфликтов: [третейский суд у отдельных народов Северного Кавказа] // Вопросы истории. – 2008. – № 6. – С. 137 – 142.
102. Масару Т. Японська релігійна свідомість // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 66 – 72.
103. Махмудова З. Урбанистический универсализм и этнические традиции в женском костюме народов Дагестана (вторая половина XX – начало XXI в.) // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 1. – С. 153 – 171.
104. Мейрманова Г. Культура общения у казахов: этикет приветствия и прощания // Этнографическое обозрение. – 2007. – № 6. – С. 105 – 115.
105. Миклухо-Маклай Н. Статьи и материалы по антропологии и этнографии народов Океании. – М., 1993.
106. Мікштайте-Чичюркене Р. Ритуал заклинання зими пастухами в Литві // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 3. – С. 86 – 90.
107. Мілюченков С. Етнокультурні стереотипи та поняттєві маркери адаптації традиційних житлових і підсобних будівель в екосистемі білорусів і сусідніх народів // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 27 – 34.
108. Мільчарчик Е. Люди – не-люди, тобто про циган в народних переказах та прислів'ях // Народознавчі зошити. – 2005. – Вип. 3-4. – С. 383 – 397.
109. Молодин В. Казахи Северо-Западной Монголии. Будни и праздники летних кочевий // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2008. – № 3. – С. 129 – 142.
110. Мосейко А. Религиозный опыт на Мадагаскаре: миф и ритуал: [мифология, духи земные и водные, культ предков, ритуалы, астрология] // Восток. – 2012. – № 6. – С. 76 – 90.
111. Навратилова А. Ритуальные функции наготы в чешской

- обрядової культурі // Славянознавство. – 2009. – № 6. – С. 24 – 35.
112. Надь З. Телебачення і проблеми інтерпретації культурних явищ у васюганських хантів // Етнографічне огляд. – 2013. – № 2. – С. 24 – 36.
113. Немченко В. Гана. Праздник поклонения предкам // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 8. – С. 73 – 74.
114. Немченко В. Фугу – национальная одежда Ганы // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 9. – С. 61.
115. Николаева Д. Связь женского культа и струнного инструмента морин хуур в традиционной культуре монгольских народов // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 1. – С. 24 – 31.
116. Николаева Д. Следы культа матери-прародительницы в традиционной культуре бурят // Этнографическое обозрение. – 2008. – № 3. – С. 169 – 183.
117. Николаева М. Образы мира – образы времени: [прошлое и настоящее в традиционном искусстве туарегов Туниса] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 10. – С. 60 – 62.
118. Новак В. Регіонально-локальні особливості колядно-новорічної обрядовості Гомельщини: [етнографія і фольклор Білорусі] // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 6. – С. 22 – 31.
119. Новгородський Т. Страви рослинного походження (зернові й картопля) в структурі харчування білоруського етносу ХІХ – початку ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 60 – 66.
120. Оленин А. Шотландцев пламенная страсть: [как отмечают приход Нового года в Шотландии] // Вокруг света. – 2008. – № 12. – С. 142 – 151.
121. Опарин Д. Поминальный обряд азиатских эскимосов и современное ритуальное пространство Нового Чаплино и Сиреников // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 2. – С. 53 – 69.
122. Павлюк С. Словник основних понять і термінів з теорії етнології / НАНУ. Ін-т народознавства. – Львів: Афіша, 2008. – 256 с.
123. Петреська В. Категорії чесність/нечесність у весільному обрядовому комплексі (на прикладах македонської весільної обрядовості) // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 3. – С. 41 – 45.
124. Петрова Н. Гончарное производство жителей села Балхар в

- Дагестане // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2011. – № 4. – С. 130 – 135.
125. Питулич В. Культ святителя в сербській народній традиції // Народна творчість та етнографія. – 2012. – № 2. – С. 71 – 74.
126. Плотникова А. Культурные перекрестки в народных традициях Боснии // Славяноведение. – 2013. – № 4. – С. 49 – 59.
127. Погадаев В. Магия криса: [традиции, обычаи, нравы Малайзии и Индонезии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 4. – С. 67 – 69.
128. Поріцька О. Пізнаємо китайські свята // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 1. – С. 76 – 78. – Рец. на кн.: Чжаолинь С. Традиционные праздники Китая в иллюстрациях / С. Чжаолинь, Л. Лулу; пер. Ли Фанчжуна. – Пекин: Компания издания книг мира, 2007. – 207 с.
129. Путкарадзе Т. Этноязыковая ситуация в полиэтнических регионах Грузии (Квемо Картли) // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 2. – С. 128 – 130.
130. Ракова Л. Особливості традиційного виховання в сім'ї білоруських селян ХІХ – ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 35 – 41.
131. Рыжакова С. Каноны национальных культур: опыты Голландии, Дании и Латвии 2000-х годов // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 3. – С. 76 – 88.
132. Самарина Л. Гендерный диморфизм в цветовой терминологии народов Кавказа // Этнографическое обозрение. – 2010. – № 1. – С. 67 – 83.
133. Сказки народов Мьянмы // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 3. – С. 70 – 72.
134. Содномпилова М. Окружающий мир через призму вертикального видения пространства в представлениях монгольских народов // Восток. – 2008. – № 1. – С. 25 – 34.
135. Сидихменов В. Китай: страницы прошлого. – Смоленск: Русич, 2003. – 464 с.
136. Сілецький Ю. Цигани (роми) в етнічних стереотипах українців: міфологічний аспект // Народознавчі зошити. – 2007. – Вип.1 – 2. – С. 77 – 83.
137. Скосырев В. Индия. Закон не запрещает влюбляться, но суженых для индейцев почти всегда выбирают родители: [этнография] // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 4. – С. 59 – 62.

138. Станюкович М. Коли чоловіки-жерці звертаються до духів-помічників шаманок: епос, любовна магія і національні вибори на Філіппінах // Народна творчість та етнографія. – 2013. – № 4. – С. 71 – 80.
139. Суворова А. Убийство в защиту чести как социальное явление и современное варварство: [убийство женщин с целью восстановления чести рода и поддержания порядка в странах Ближнего и Среднего Востока и Южной Азии] // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 6. – С. 63 – 67.
140. Суворова А. Лахорские развлечения: [этнография Пакистана]. – Окончание. Начало см.: Азия и Африка сегодня. – 2009. – №3 // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 5. – С. 66 – 72.
141. Сюїті К. «Загублена ема» – символ утраченого: [етнографія Японія; народні традиції та вірування] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 91 – 94.
142. Тищенко С. Труд в представлениях современных африканцев: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 7. – С.52 – 54.
143. Топчишвили Р. Какую территорию охватывает Кавказ? // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 5. – С. 61 – 66.
144. Треб'ешанин Ж. Передбачення статі дитини: [сербська етнографія] // Народна творчість та етнографія. – 2012. – № 2. – С. 75 – 77.
145. Турьинская Х. Религия и искусство в современном Камеруне: [религии, верования, культуры] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 2. – С. 55 – 57.
146. Умебеясі М. Порівняльний аналіз елементів календарної обрядовості українців та японців // Українознавство. – 2012. – № 4. – С. 105 – 109.
147. Успенская Е. К вопросу об экзогамии касты: [этнография Индии] // Этнографическое обозрение. – 2009. – № 3. – С. 3 – 19.
148. Устинова М. Проблемы интеграции цыган в латвийское общество // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 75 – 88.
149. Фельтина А. Все об Испании. – Харків: Фолио, 2006. – 543 с.
150. Фролова Е. Этнокультурные функции имени в традиционном японском обществе // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2008. – № 3. – С.105 – 112.
151. Фукухара Т. Фестиваль пересувних святилиц: [етнографія

- Японії] // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 1. – С. 73 – 74.
152. Функ Д. Современные «традиционные» культуры народов Севера // Этнографическое обозрение. – 2013. – № 2. – С. 3 – 5.
153. Фаис О. Поминальные трапезы в Италии // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 27 – 37.
154. Холанд Э. Эмоции, идентичность и смерть в традициях Греции и за ее пределами // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2012. – № 2. – С. 133 – 140.
155. Холанд Э. Эмоции, идентичность и смерть в традициях Греции и за ее пределами // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2012. – № 2. – С. 133 – 140.
156. Хайцева М. Пакистан. По законам родства и веры: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 8. – С. 58 – 63.
157. Цыбенков Б. Особенности семейно-брачных отношений и системы родства у дауров: [этнография Китая] // Этнографическое обозрение. – 2012. – № 6. – С. 73 – 83.
158. Чеснокова О. Мексиканская кухня: история, современность, языковая традиция // Латинская Америка. – 2010. – № 4. – С. 86 – 98.
159. Чининов И. Боевые искусства микронезийцев Каролинских островов как важный аспект их социальной и духовной жизни // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 2. – С. 139 – 148.
160. Шарова Т. В гостях в китайской семье: [традиции, обычаи, нравы] // Азия и Африка сегодня. – 2011. – № 10. – С. 57 – 59.
161. Шакніс Ж. Спільнота сільської молоді в Литві: соціальне і культурне формування мужності та жіночності під час обрядодій річного календарного циклу // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 3. – С. 69 – 73.
162. Шлыгина Н. Цыгане: этнокультурное меньшинство в финляндском обществе // Этнографическое обозрение. – 2011. – № 1. – С. 88 – 97.
163. Шумський К. Традиційні екологічні знання білорусів та їх трансформація в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 6. – С. 42 – 49.
164. Ярмоленко М. Гагаузи: один народ в двох державах // Народознавчі зошити. – 2001. – Вип. 3. – С. 591 – 595.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Загальні інформаційні сайти

165. <http://04.com.ua/> – сайт «Етнографія народів світу»
166. <http://etno.us.org.ua/glossary/index.html> – етнічний довідник: поняття та терміни.
167. <http://forum.eurasica.ru/ipb.html?autocom=gallery> – фото різних євроазійських народів.
168. <http://tours-tv.com/ru/typew/ethnographic> – традиції і ремесла народів світу.
169. <http://www.cbook.ru/peoples/index/welcome.shtml> – сайт словника «Народы и религии мира».
170. <http://www.cbook.ru/peoples/poniat/index3.shtml> – основні поняття етнології.
171. <http://www.ethnology.ru/index.html> – база даних з етнографії народів Росії.
172. <http://www.philol.msu.ru/~folk/expedits/f77.htm> – «В полях» польова робота Санкт-Петербурзького державного університету.
173. <http://www.rusnations.ru> – етнографічний проект «Лица России».
174. <http://www.nbu.gov.ua> – сайт Бібліотеки ім.В.Вернадського
175. <http://etnolog.org.ua> – сайт Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М.Рильського (Журнал «Народна творчість та етнографія» (далі – НТЕ))
  - Французька етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2006. – №6.
  - Ізраїльська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №1.
  - Македонська фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №3.
  - Білоруська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2009. – №6.
  - Російська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2010. – №2.
  - Литовська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2011. – №3.
  - Турецька фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. – 2010. – №5.
  - Хорватська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. – 2011. – №5.

Регіональні сайти з етнографії окремих народів

176. <http://www.asiaafrica.ru/archives/-l-r-2010-/80-l-r-12-2010.html> – сайт журналу «Азия и Африка сегодня».
177. <http://tutorski.narod.ru/SE46-91/SE-articles.html> – сайт журналу «Советская этнография» (статті за 1946 – 1991 рр.)
178. http://sati.archaeology.nsc.ru/eas/index_r.html – етнографія Сибіру.
179. <http://nurali.newmail.ru> – Корінні народи Росії.
180. <http://vatandash.bashedu.ru/konkurs/yanguzin/rus/index.htm> – етнографія башкир.
181. <http://www.kyrgyz.ru> – сайт по Центральній Азії.
182. <http://www.kolhida.ru> – археологія та етнографія Абхазії.
183. <http://www.museum.nnov.ru/ethnos> – етнографія народів Приволжя.
184. <http://www.komi.com/Folk/txtindex.htm> – електронна енциклопедія народів Росії (комі, північні росіяни, ненці).
185. <http://chakhma.narod.ru/index.htm> – етнографія Бадахшана.
186. <http://portal.grsu.by/portal/UCHEBNIKI/ETNO> – етнологія Білорусії.
187. http://www.library.cjes.ru/online/?b_id=416 – етнічний атлас Узбекистану.
188. <http://www.uic.ssu.samara.ru/~povolzje/arxkarta/index.htm> – ресурси за темою «Етнографія Поволжя».
189. <http://www.crimea.edu/crimea/etno> – сайт містить довідкові матеріали, присвячені етнографії Криму.
190. <http://tashlar.narod.ru> – татарська історія, археологія, етнографія.
191. <http://etnograf.info> – сайт містить матеріал з етнографії індіанців Північної Америки.
192. <http://www.plamyasvarogi.narod.ru> – сайт по віруваннях, обрядах та ритуалах українців.
193. <http://etno.iatp.org.ua/> – матеріали, статті, курси лекцій з етнографії України.
194. <http://kobza.com.ua/content/view/509/29> – публікація «Українці в Росії». Демографічна карта розселення українців у Росії.

Електронні варіанти підручників та монографій

195. Аверкиева Ю. Индейцы Северной Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=40292>
196. Брэй У. Ацтеки. Быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://historylib.org/historybooks/Atsteki--Byt--religiya--kultura>
197. Бромлей Ю., Марков Г. Этнография. – М., 1982. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42074>
198. Бромлей Ю. Очерки теории этноса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=42075>
199. Велецкая Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/okkultizm/veleck/05.php
200. Гадло А. Этнография народов Средней Азии и Закавказья: традиционная культура: Учебное пособие. – Режим доступу: http://www.ethnos.nw.ru/doc/gadlo01/gadlo01_ann.htm/
201. Громов Г. Методика этнографических экспедиций – Режим доступу: <http://www.ethnos.nw.ru/doc/gromov01/html>
202. Гуляев В. Древние цивилизации Америки. – М.: Вече, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://historylib.org/historybooks/V-I-Gulyaev_Drevnie-tsivilizatsii-Ameriki/
203. Итс Р. Введение в этнографию: Учебное пособие для гуманитарных спец. вузов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ethnology.ru/doc/its01/its01_tit.htm
204. Кирей Н. Этнография народов Африки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=37318>
205. Кенделл Э. Инки: Быт, религия, культура. М.: Центрполиграф, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://historylib.org/historybooks/Enn-Kendell_Inki--Byt--religiya-kultura
206. Львова Э. Этнография Африки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padabum.com/d.php?id=36666>
207. Миклухо-Маклай Н. Статьи и материалы по антропологии и этнографии народов Океании. – М., 1993. Режим доступу: http://az.lib.ru/m/mikluhomaklaj_n_n/text_0060.shtml
208. Мэнчип Уайт Д. Индейцы Северной Америки. Быт, религия, культура. М.: Центрполиграф, 2006. [Електронний ресурс]. –

- Режим доступа: <http://historylib.org/historybooks/Indeytsy-Severnoy-Ameriki--Byt--religiya--kultura-/>
209. Народы Европейской части СССР. Т. 1 / Под ред. В.А. Александрова и др. (Академия наук СССР. Институт этнографии им. Н.Н. Миклухо-Маклая. Народы мира. Этнографические очерки / Под общей редакцией С.П. Толстова). Режим доступа: http://www.ethnos.nw.ru/doc/narod/t1/graf/nrd-t1_ann.htm –
  210. Народы Австралии и Океании / Под ред. С.Токарева и С.Толстого. – М., 1955. – 852 с. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  211. Народы Америки / Под ред. А.В.Ефимова, С.А.Токарева. – М., 1959. – Т.1; Т.2. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  212. Народы Африки / Под ред. Д.А.Ольдерогге, И.И.Потехина. – М., 1954. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  213. Народы Восточной Азии / Под ред. Н.Н.Чебоксарова, С.И.Брука, Р.Ф.Итса, Г.Г.Стратановича. – М.-Л.: Наука, 1965. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  214. Народы зарубежной Европы / Под ред. С.А.Токарева, Н.Н.Чебоксарова. – М.: Наука, 1964. – Т.1; 2 Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  215. Народы Кавказа / Под ред. М.Косвена, Л.Лаврова, Г.Нерсесова, Х.Хашаева. – М., 1960. – Т.1; 2. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  216. Народы Передней Азии / Под ред. Н.А.Кисалкова, А.И.Першица. – М., 1957. Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira._Etnograficheskije_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
  217. Народы Сибири / Под ред. М.Г.Левина, Л.П.Потапова. – М.-Л., 1956. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

- http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira_Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
218. Народы Юго-Восточной Азии / Под ред. А.А.Губера, Ю.В.Марбтина, Д.Л.Тумаркина, Н.Н.Чебоксарова. – М.: Наука, 1966. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira_Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
219. Народы Южной Азии. Индия, Пакистан, Непал, Сикким, Бутан, Цейлон и Мальдивские острова / Под ред. Н.Р.Гусевой, А.М.Дьякова, М.Г.Левина, Н.Н.Чебоксарова. – М., 1963. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira_Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009
220. Овчинников В. Ветка сакуры [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.ru/EMIGRATION/OVCHINNIKOV/sakura.txt>
221. Овчинников В. Корни дуба. Режим доступа: http://royallib.ru/book/kaleydoskop_istoriy/korni_duba.html
222. Символика культов и ритуалов народов зарубежной Азии» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://Annales.info/pacific/small/headhunt.htm>
223. Стукалин Ю. «Хороший день для смерти» (военное дело индейцев Великих Равнин и прерий) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://world.lib.ru/s/stukalin_j/02.shtml
224. Сустель Ж. Ацтеки. Воинственные подданные Монтесумы. М.: Центрполиграф, 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://historylib.org/historybooks/ZHak-Sustel_Atsteki--Voinstvennye-poddannye-Montesumy/
225. Тиводар М. Етнологія [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=37863>
226. Уитлок Р. Майя. Быт, религия, культура. М.: Центрполиграф, 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://historylib.org/historybooks/Ralf-Uitlok-Mayuua-Byt-religiya-kultura/>
227. Численность и расселение народов мира / Под ред. С.И.Брука. – М., 1962. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/N/%27%27Narody_mira_Etnograficheskie_ocherki%27%27/_%27%27Narody_mira%27%27.html#009

228. Чеснов Я. Лекции по исторической этнологии: Учебное пособие. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn/
229. Чеснов Я. Избранные статьи. Абхазская интернет-библиотека. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://apsnyteka.org/237-chesnov.html>.

Навчальні відеофільми

До теми 1 «Класифікації етнічних спільнот» документальний фільм «Барака». Режим доступа: <http://filmix.net/4926-baraka-baraka-1992.html>; документальний фільм «Сансара». Режим доступа: <http://on-linekino.com/1125-samsara-samsara-.html>

До теми 2 «Народи Океанії» художньо-документальний фільм «Чотири каное».

До теми 3 «Народи Східної і Центральної Азії» документальний фільм з серії «Плем'я» («Дархат»).

До теми 6 «Народи Західної Азії» фільм «Усама». Режим доступа: <http://kinofilms.tv/film/usama/8645>

До теми 9 «Народи Африки» документальний фільм з серії «Плем'я» («Сурі»).

До теми 10 «Народи Америки» документальний фільм з серії «Плем'я» («Санема»), художній фільм «Рейд Ульзани». Режим доступа: <http://sovietcinema.ru/pro-indeytsev/375-nabeg-ulzany-reyd-ulzany.html>

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ*

Аборигени – першопочаткові, корінні жителі країни або місцевості, які живуть на ній здавна.

Автоетнонім – самоназва етносу.

Автостереотипи – уявлення (зазвичай позитивні) про власну етнічну групу.

Автохтони – первісне населення будь-якої країни, місцевості, території.

Авункулат – сукупність сімейно-родинних і суспільних відносин, яка передбачає близькі стосунки між дядьком (вуйком) і племінником.

Адаптація (етнічна) – пристосування етнічних груп до природного та етнічного середовища районів їх проживання.

Акультурація – процес набуття одним народом тих чи інших елементів культури іншого народу, що відбуваються в процесі контактування цих етносів.

Анімізм – релігійні уявлення про духів, душу, наділення душою всіх речей, сил і явищ природи.

Антропогенез – розділ антропології – наука про походження людини.

Апартеїд – принцип окремого проживання представників різних етнорасових груп.

Ареал – область розповсюдження на земній поверхні будь-якого явища, видів тварин, насаджень, корисних копалин тощо.

Артефакт – будь-який предмет, який має штучне, а не природне походження.

Асиміляція – тип етнічних процесів, що являє собою взаємодію двох етносів, в результаті якого один з них поглинається іншим і втрачає етнічну ідентичність. Може проходити як природнім, так і насильницьким шляхом.

---

* Словник термінів складено за: Тиводар М. Етнологія: Навч. посібн. – Львів: Світ, 2004. – С. 603 – 614.

Білатеральність – двостороннє визначення спорідненості одночасно (по батьківській і материнській лініях).

Білінгвізм – двомовність.

Білокальність – почергове проживання шлюбної пари то в сім'ї (роді) чоловіка, то в сім'ї (роді) жінки.

Богарне землеробство – неполивне орне землеробство в районах зрошення.

Брахікефали – люди, у яких відношення ширини голови до її довжини в процентах («показник голови») більше 80.

Бурка – верхній одяг народів Кавказу.

Ведизм – найдавніша релігія Індії, з якої розвинувся брахманізм.

Вігвам – житло індіанців Північної Америки.

Вірілокальність – шлюбне переселення жінки до чоловіка (його сім'ї чи роду).

Генеалогія – 1) родовід, історія роду, родовідний запис; 2) допоміжна історична дисципліна, що вивчає родоводи.

Генезис – походження, виникнення; процес утворення та становлення явища, що розвивається.

Гетероненна община – неоднорідна за складом община.

Гетеростереотипи – уявлення (часто негативні) про іншу етнічну групу.

Глобалізація життя – об'єднання в рамках планети, що приводить до змішування і злиття етносів з дуже різними культурними рівнями.

Гомогенний – однорідний за своїм складом.

Господарсько-культурні типи – історично сформовані комплекси господарства і культури етносів, які проживають у схожих природно-географічних умовах і знаходяться приблизно на однаковому рівні свого господарсько-культурного та соціально-політичного розвитку.

Деетнізація – процес втрати етносом чи окремими його представниками своїх етнічних рис.

Демографія – наука про народонаселення, закономірності його розвитку, структуру і географічне розселення.

Депортація – вигнання (виселення).

Діаспора – перебування частини народу за межами етнічної батьківщини.

Дискримінація – обмеження або позбавлення прав громадян за ознаками расової, національної належності або за релігійними чи політичними переконаннями.

Дислокальність – роздільне проживання шлюбної пари (кожного у своєму роді).

Дисперсія етнічна – територіальне розсіяння етносу, що призводить до втрати компактності його проживання.

Доліхокефали – люди, в яких відношення ширини голови до її довжини в процентах («показник голови») менше 75,9.

Ейджизм – вираження тих упереджень, об'єктами яких є різні вікові групи.

Екзогамія – укладення шлюбів і утворення сім'ї між представниками різних етносів.

Екзоетнонім – назва етносу, яку дали йому представники інших спільнот.

Ендогамія – звичай укладення шлюбу всередині роду, племені.

Етнічна група – переселенська група вихідців з етносу за межами своєї етнічної території, має громадянство країни проживання, не займає домінуючого становища в суспільстві і виявляє взаємну солідарність з метою збереження свого етнічного обличчя.

Етнічна культура – успадкований від предків комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, що визначає стиль життя, виконує етноідентифікуючу роль, дає можливість виділити і протиставити себе іншим етносам.

Етнічна ментальність – сформовані в ході етнічних процесів особливості психічного складу, традиційного світогляду, світовідчуття і світосприймання членів етнічних спільнот.

Етнічна парціація – процес поділу єдиного етносу на кілька частин, кожна з яких, набуваючи власної етнічності, майже не ототожнює себе з своїм етнічним предком.

Етнічна свідомість – це система поглядів, уявлень, ідей етнічної групи, що виникають на основі взаємодії з іншими етнічними групами та відображають знання про них, ставлення до них, а також стан і форми самовиокремлення своєї етнічної групи.

Етнічні інтереси – це сукупність специфічних інтересів, притаманних тому чи іншому етносу та/чи етнічній меншині. Вони формуються у зв'язку з існуванням в етносів певних особливостей та неоднаковим місцем і роллю їх у суспільно-політичному житті. Етнічні інтереси є реально причиною поведінки й діяльності етнічних спільнот. Вони спрямовані або на збереження та зміцнення існуючого статусу, або на сепаратизм.

Етнічні стереотипи – це відносно стійкі уявлення про моральні, розумові та фізичні якості, що властиві представникам тих чи інших спільнот.

Етнічні установки – це готовність особистості сприймати ті чи інші явища етнічного життя та міжетнічних стосунків і, відповідно до цього сприймання, діяти певним чином у конкретній ситуації.

Етнічність – складна система властивостей людини, сформована на історичній і генетичній основі, що проявляються в мові, культурі, ментальності та стереотипах.

Етнічний конфлікт – це форма міжгрупового конфлікту, коли групи з протилежними інтересами поляризуються за етнічною ознакою. Причиною етнічних конфліктів, як правило, бувають етнічні, соціальні, політичні та економічні суперечності. Загострення етнічного конфлікту супроводжується зростанням етноцентризму, що властивий у тій чи іншій мірі етнічній самосвідомості будь-якого рівня розвитку, посиленням циркуляції в суспільстві негативних етностереотипів, посиленням націоналізму.

Етногенез – вся сукупність соціально-культурних і біологічних процесів, що проявляються при функціонуванні етносів від початків виникнення (на основі раніше існуючих компонентів) до складання обличчя етнічних спільнот та їх зникнення.

Етнографічна група – внутрішня територіальна складова етносу із слабо розвинутою локальною самосвідомістю, прийнятою сусідами назвою, зрідка самоназвою та місцевими особливостями культури, побуту, говірок.

Етнографічні зони – історико-культурні, лінгвістичні чи адміністративно-географічні частини етнічних територій, у населення яких проявляється земельна (земляцька) солідарність та певні господарсько-культурні особливості.

Етнографічні райони – такі локальні етнографічні території в складі етнографічних зон, субетносів чи етнографічних груп, у населення яких проявляються місцеві культурно-побутові особливості.

Етнографія (від грец. *ἔθνος* — плем'я, народ і ... графія) – суспільна наука, що вивчає народи-етноси та інші етнічні спільноти, їх етногенез, побут, культурно-історичні стосунки. Основний предмет етнографії складають риси традиційної повсякденної (побутової) культури народу, які створюють його етнічну зовнішність.

Етнонім – назва етносу.

Етнополітонім – самоназва етносу, що походить від назви держави.

Етнопсихологія (від гр. *ethnos* – плем'я, народ) – це галузь психології, що вивчає етнічні особливості психіки людей, національний характер, закономірності формування та функціонування національної самосвідомості, етнічних стереотипів та установок.

Етнорасова група – група людей, яка відрізняється від навколишнього населення не тільки етнічними, але і зовнішніми антропологічними ознаками, чи расовим типом.

Етнос – стійка міжпоколінна природно та історично сформована на певній території динамічна людська спільнота, що маючи самоназву (етнонім) і усвідомлюючи свою єдність, протиставляє себе всім іншим аналогічним утворенням і відрізняється від них стійкими і своєрідними рисами культури, способом життя, етнічними стереотипами.

Етнотопонім – назва краю, території.

Етноцентризм (грец. *ethnos* – плем'я, народ і *centrum* – осердя) – це погляд на етнопсихологічні особливості іншого народу з точки зору уявлень власного народу.

– психологічна схильність сприймати всі життєві події з позицій своєї етнічної групи, вважаючи її еталоном.

– це сукупність ірраціональних уявлень, що є психологічними утвореннями масової свідомості у вигляді конкретизованих спрощених образів свого народу, щедро наділених позитивними рисами.

Етос – духовні цінності даного етносу: культура, звичаї, традиції, релігія, свідомість, самосвідомість.

Іглу – куполоподібне житло зі снігу в ескімосів.

Ініціації – звичаї та обряди, пов'язані з переходом молоді до груп дорослих чоловіків і жінок.

Інкультурація – процес входження людини в культуру, опанування етнокультурним досвідом: те ж саме, що соціалізація.

Інтеграція міжетнічна – (від латинського *integratio* – відновлення) – вид етнічних процесів, що полягають в економічній, соціальній, культурній та іншій взаємодії окремих сформованих етносів, з плином якої в окремих народів з'являються спільні риси та стійкі напрямки взаємодії.

Історико-етнографічна область – територія, у населення якої спільність історичної долі, соціально-економічного і політичного розвитку та взаємовпливи спричинили формування подібних чи однакових культурно-побутових стереотипів.

Історико-етнографічна провінція – територіально велика група історико-етнографічних областей, у населення яких проявляються певні спільні етнокультурні риси у господарстві, матеріальній і духовній культурі та в суспільному житті.

Калим – викуп за наречену в окремих етносів.

Каста – замкнута група людей, у яких склалися специфічні традиції, норми, поведінка і стереотипи.

Кіпу — («вузол» діалектами кечуа — *кіри*) — система писемності, що використовувалася інками та їх спадкоємцями. Кіпу зазвичай мала вигляд кольорової мотузки із прив'язаними до неї нитками, зробленими з вовни лам або альпака. За допомогою вузлів, зав'язаних на цих нитках, було можливо «записувати» текстову або цифрову інформацію (засновану на десятковій системі).

Конвергенція – зближення етнічних культур внаслідок історичного розвитку і взаємодії етносів.

Консолідація етнічна – внутрішнє згуртування в межах етнічної спільноти, яке веде до нівелювання відмінностей між її окремими одиницями.

Контент-аналіз в етнопсихологічних дослідженнях — метод аналізу і оцінки інформації (у наукових джерелах, художній і мемуарній літературі, відеозаписах, радіопередачах) шляхом виділення в формалізованому вигляді смислових одиниць тексту і вимірювання частоти згадування цих одиниць у вибірковій сукупності.

Конформізм – форма пристосування, яка відбувається через пасивне прийняття існуючого порядку.

Космополітизм – ідеологія заперечення патріотизму і державного суверенітету етносів, обстоювання необхідності утворення національних об'єднань, відстоювання гасла «людина – громадянин світу» тощо.

Ксенофобія – вороже ставлення до іноземців і до всього чужого (мови, способу життя, стилю мислення).

Кочівництво – рухливі форми господарської діяльності та способу життя, що пов'язані з неосілим господарсько-культурними типами.

Крааль – тип поселення у скотарів Південної і Східної Африки – кільцевого планування, зазвичай обнесеного огорожею, в центрі – загін для худоби.

Краніологія – розділ антропології та зоології, що вивчає будову черепа людей і тварин (варіації розмірів, форм черепа та його частин).

Креоли (порт. *sgioiio*, від дієсл. *sgiaz*, «рости, виростати») – історичний термін, що використовувався на означення нащадків європейців, які оселялися в колоніях певних європейських держав, перш за все Іспанії та Португалії. Головна відмінність креолів від своїх співвітчизників у метрополії – місце народження і постійне проживання в колонії.

Крос-культурне етнопсихологічне дослідження — вивчення психологічних і соціокультурних особливостей людей, яке проводиться паралельно на декількох групах піддослідних, які відносяться до різних етносів, або у групах, де представники різних етносів зібрані разом.

Кувада – обрядова симуляція батьком акту народження дитини з метою відкритої демонстрації своїх прав на неї.

Кузенний шлюб – шлюб між двоюрідними братами і сестрами: а) кросскузенний (перехресно-кузенний) – шлюб з дочкою рідного, двоюрідного і т.д. брата матері чи з дочкою рідної і т.д. сестри батька; б) ортокузенний – шлюб з дочкою рідного, двоюрідного і т. д. брата батька чи з дочкою рідної і т. д. сестри матері.

Кула – система обміну на островах Тробріан і прилеглих островах Нової Гвінеї.

Левірат – шлюбний звичай, за яким удова повинна була (чи мала право) одружитися з братом свого померлого чоловіка.

Лінідж – частина роду, створена близькими родичами, які виводили себе від реального, а не від міфічного предка.

Мана – невидима священна і таємна надприродна сила, що проявляється у щоденних справах.

Магія – обряди, пов'язані із вірою у здатність людини певними діями вплинути на природній перебіг подій.

Мангрові ліси – густі лісові зарості на болотяних, мулистих морських узбережжях і гирлах річок тропічного поясу.

Матріархат – термін, яким визначають домінуюче становище жінки в сім'ї та суспільстві.

Матрілінійність – визначення спорідненості за материнською лінією.

Матрілокальність – поселення подружжя у сім'ї чи роді дружини.

Матріфіліяція – визначення спорідненості за матір'ю.

Менталітет – відносно цілісна сукупність думок, вірувань, які створюють картину світу та зміцнюють єдність культурної традиції.

Меншість етнічна – група людей тієї чи іншої приналежності, що істотно поступається за своєю чисельністю оточуючому їй іншоетнічному населенню.

Метиси – нащадки міжрасових шлюбів. У Америці метисами називають нащадків від змішаних шлюбів між європеїдами та індіанцями.

Моногамія – одношлюбність.

Мулати – нащадки від змішаних шлюбів європеїдів з негроїдами.

Нативізм (лат. *Nativus* – природжений) – концепція, за якою здатність людини до сприймання простору і часу є природженою і існує апріорно, не розвиваючись у процесі досвіду. Часто використовується як синонім неоязичництва.

Натуралізація – процес вживання іммігранта у нове іншомовне оточення, засвоєння ним нових форм спілкування, культури, правил суспільного життя.

Національний характер – це відносно стійка сукупність рис характеру, які властиві переважній більшості представників певної нації та залежать від конкретних історичних і

соціально-економічних умов існування певної спільноти. В основі національного характеру лежить національна самосвідомість.

- своєрідне, специфічне поєднання типових рис у конкретних історичних і соціально-економічних умовах буття нації; уявлення народу про себе, сукупність стійких, основних для національної спільноти особливостей сприйняття навколишнього світу та форм реакцій на нього.

Негритюд – вчення про особливу сутність африканської культури, її виділення в якості ідеалу та взірця, еталону для всіх інших, перш за все, європейських культур.

Неолітична революція – історичний період переходу в епоху неоліту від привласнюючого до відтворюючого типу господарства.

Неоязичництво – сукупність сучасних релігійних течій, що закликають до відновлення язичницьких уявлень, культів та обрядів.

Одонтологія – розділ антропології, який вивчає будову зубів давніх і сучасних груп людства.

Ойкумена – сукупність тих областей земної кулі, що заселені людьми.

Остеологія – розділ антропології, який вивчає будову кісток давньої та сучасної людини.

Пампаси, пампа – субтропічні травянисті рівнинні степи Південної Америки.

Патріархат – термін, яким визначають домінуюче становище чоловіка у суспільстві та сім'ї.

Патрілінійність – визначення спорідненості за чоловічою, батьківською лінією.

Патрілокальність – поселення подружжя в сім'ї чи роді батька.

Патріфіліяція – визначення спорідненості за батьком.

Пігмеї – умовне позначення низькорослих етносів Центральної Африки.

Плем'я – одна з найбільших давніх форм етнічної спільності, яка складалася з родів.

Побут – загальний уклад виробничого, сімейного і громадського життя, сукупність способів задоволення матеріальних і духовних потреб людей.

Полігамія – багатошлюбність як у вигляді багатоженства, так і багатомужжя.

Полігінія – шлюб з багатьма жінками.

Політеїзм – багатобожжя, поклоніння багатьом богам.

Політес – громадянин країни.

Політонім – назва, ім'я держави.

Потlach – вид обміну, святкове роздаровування гостям матеріальних скарбів господаря.

Прерії – великі рівнинні степові простори помірної кліматичної області Північної Америки.

Примордіалізм – підхід до визначення етносу та етнічності, який прагне знайти об'єктивну основу існування етносу в природі і суспільному житті та культурі.

Прогнатизм – виступ усього обличчя чи зубного відділу верхньої щелепи.

Проміскуїтет – передбачувана стадія неупорядкованих статевих відносин в первісному суспільстві, яка передувала шлюбу та сім'ї.

Раси – пов'язані спільністю походження стійкі біологічно та історично сформовані на певних територіях групи людей, які характеризуються певною сукупністю спадкових фізичних – морфологічних і фізіологічних – ознак (будова тіла, колір шкіри, очей, волосся, форма голови і т.п.).

Расизм – ідеологія, сутністю якої виступає уява про біологічну перевагу своєї і неповноцінність інших расових груп.

Резервація – територія спеціально відведена для примусового проживання для яких-небудь етнічних груп, народів, племен.

Рід – кровноспоріднена група людей, пов'язаних походженням за материнською або батьківською лінією.

Раціпрокність – взаємність, співробітництво між віддаленими родичами чи індивідами, непов'язаними родинними відношеннями; сприяє виживанню спільнотам цих людей.

Савани – рівнини в районі тропіків Африки та Південної Америки, характеризуються поєднанням травяного покриву з окремими деревами, групами дерев або чагарниками.

Сакральний – священний, такий, що відноситься до релігійного культу або ритуалу.

Саман – висушена на повітрі цегла, що виготовлена із суміші глини, піску і соломи.

Самбо – у Латинській Америці нащадки від шлюбів між індіанцями і представниками негроїдної раси.

Самосвідомість національна – це сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, що відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень представників національної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце та призначення серед інших спільнот і характер взаємовідносин з ними. Національна самосвідомість відображає ступінь засвоєння елементів загальнонаціональної свідомості окремими представниками нації.

Сегрегація – примусовий поділ населення на групи за певними соціальними ознаками, найчастіше за расовими та етнічними; вид расової дискримінації.

Скватер – колоніст, що займав вільну, необроблену ділянку землі в час колонізації США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, а в Австралії – скотар, що орендує для своїх стад необроблені ділянки землі.

Соротат – звичай, за яким чоловік вступав у шлюб з кількома рідними чи двоюрідними сестрами.

Стиль життя етносу – властиві етносу культурно-побутові особливості, що проявляються у матеріальній і духовній культурі, етнічних стереотипах.

Суверенітет – повна незалежність країни, нації, народу в галузі внутрішньої та зовнішньої політики.

Суперетнос – етнічна система, яка складається з декількох етносів, що виникають одночасно в одному регіоні, пов'язаних ідеологічно, економічно та політично.

Табу – особливі релігійні, моральні, етичні, соціальні та інші заборони на предмети, дії, обряди, слова, думки та ін., порушення яких, за віруваннями, спричиняє нещастя, хвороби і смерть, що посиляються богами і духами.

Тапа – м'яка матерія, виготовлена з вимоченої і сильно потовченої кори дерева.

Територія етнічна – ареал, в межах якого живуть групи людей, що належать до того чи іншого етносу та відтворюють в його межах свою культуру.

Томагавк – 1) бойовий кийок з укріпленням на кінці кам'яним ударником; 2) бойова метальна сокира.

Торбаси – м'які чоботи з оленячої шкіри (хутром на зовні) у північних етносів.

Тотемізм – віра в надприродній зв'язок родової групи людей з представниками тваринного чи рослинного світу, предметами чи явищами природи, віра в те, що ці представники, явища чи предмети є предками їхніх родів.

Традиція – спосіб передачі етнічного досвіду від одного покоління до слідуєчого у вигляді звичаїв, правил поведінки тощо.

Уксорилокальність – поселення чоловіка в роді чи сім'ї своєї дружини.

Фетишизм – поклоніння неживим предметам, що нібито мають надприродну силу, здатну допомогти чи зашкодити людині.

Фрустрація етнічна – психологічний стан етносу, що характеризується втратою перспективи історичного розвитку, тривогою і невпевненістю у завтрашньому дні.

Цінності (етнічні) – характерні для особи чи етносу уявлення про бажане, що визначає вибір можливих засобів його досягнення.

Черкеска – однобортний каптан у народів Кавказу з прямим розрізом спереду та газирями для патронів на грудях.

Шаманізм – рання форма релігії, заснована на переконанні, що шаман, перебуваючи у стані ритуального екстазу, спілкується з духами та за їх допомогою лікує або передбачає майбутнє.

Навчально-методичне видання

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА ЯРОСЛАВІВНА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З КУРСУ

«ЕТНОГРАФІЯ»

(для підготовки фахівців напряму підготовки 6.020302 «Історія»
заочної форми навчання)

Комп'ютерна верстка: *Оксана Дрогобицька*

Підп. до друку 12.03. 2014 р.

Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарнітура "Times New Roman".

Наклад 50 прим.